Hagir og líðan grunnskólanema

í Reykjavík

í 8., 9. og 10. bekk árið 2009

Hrefna Pálsdóttir

Margrét Lilja Guðmundsdóttir

Álfgeir Logi Kristjánsson

Inga Dóra Sigfúsdóttir

Jón Sigfússon

RANNSÓKNIR & GREINING

Centre for Social Research and Analysis

Háskólanum í Reykjavík – Ofanleiti 2

103 Reykjavík S: 599 6431

Unnið fyrir:

Reykjavíkurborg

Velferðarsvið

Maí 2009

© 2009 Rannsóknir & greining

WWW.RANNSOKNIR.IS

Rit þetta má ekki afrita með nokkrum hætti, svo sem með ljósmyndun, prentun, hljóðritun eða á sambærilegan hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis Rannsókna & greiningar.

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit ... 5

Yfirlit yfir myndir ... 6

Yfirlit yfir töflur ... 10

Inngangur ... 11

Aðferð og gögn ... 15

Þátttakendur og framkvæmd ... 15

Mælitæki ... 17

Vímuefnaneysla ... 19

Daglegar reykingar nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 1997 til 2009 ... 19

Munn- og neftóbaksnotkun nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 2001 til 2009. ... 20

Áfengisneysla nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 1997 til 2009 ... 24

Hvar drekka unglingarnir áfengi? ... 28

Hassneysla nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 1997 til 2009 ... 30

Amfetamínneysla nemenda í 10. bekk árin 1997 til 2009 ... 33

E-töfluneysla nemenda í 10. bekk árin 1997 til 2009 ... 34

Sniff nemenda í 10. bekk árin 1997 til 2009 ... 34

Hagir og líðan ... 35

Samvera foreldra og unglinga ... 36

Eftirlit og stuðningur foreldra ... 37

Fjárhagsaðstæður heimilisins ... 40

Útivist ... 46

Samskipti við kennara ... 48

Nám að loknum grunnskóla ... 49

Skipulagt íþrótta og tómstundastarf ... 51

Tölvuleikjanotkun ... 53

Heimildir ... 54

Yfirlit yfir myndir

Mynd 1. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem reykja daglega, 1997 til 2009. ... 19
Mynd 2. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem reykja daglega, 1997 til 2009. ... 19
Mynd 3. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem reykja daglega, árin 2003, 2005, 2006, 2007, 2008 og 2009 ... 20
Mynd 4. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, 2001 til 2009. ... 20
Mynd 5. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, 2001 til 2009. ... 21
Mynd 6. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009. ... 21
Mynd 7. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009. ... 22
Mynd 8. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009. ... 22
Mynd 9. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009. ... 23
Mynd 10. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009. ... 23
Mynd 11. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009. ... 24
Mynd 12. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. ... 24
Mynd 13. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. ... 25
Mynd 14. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 til 2009. ... 25
Mynd 15. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar síðastliðna 30 daga, 1997 til 2009. ... 26
Mynd 16. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar síðastliðna 30 daga, 1997 til 2009. ... 26

Mynd 17. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar síðastliðna 30 daga, árin 2003 til 2009. 27

Mynd 18. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem hafa orðið drukkin/n einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Greint eftir spurningunni: *Drekkur faðir þinn áfengi þannig að hann verði drukkinn.* 29

Mynd 19. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem hafa orðið drukkin/n einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Greint eftir spurningunni: *Drekkur móðir þín áfengi þannig að hún verði drukkin.* 29

Mynd 20. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. 30

Mynd 21. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. 30

Mynd 22. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 2003 til 2009. 31

Mynd 23. Hlutfall nemenda í 8., 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass þrisvar sinnum eða oftar um ævina, árin 2006 til 2009.................................. 31

Mynd 24. Hlutfall nemenda í 8., 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað marijúana einu sinni eða oftar um ævina árið 2009. 32

Mynd 25. Hlutfall nemenda í 8., 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass eða marijúana einu sinni eða oftar um ævina árið 2009................................. 32

Mynd 26. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur árið 2009 eftir því hversu skaðlegt eða óskaðlegt þeir telja það vera að reykja hass eða marijúana einu sinni í mánuði... 33

Mynd 27. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað amfetamín einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. 33

Mynd 28. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað e-töflu einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. 34

Mynd 29. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa sniffað einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. 34

Mynd 30. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík sem reykja daglega, hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar sl. 30 daga og hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009. 35

Mynd 31. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík sem reykja ekki eða minna en eina sígarettu á dag, hafa ekki orðið ölvuð sl. 30 daga og hafa aldrei notað hass, 1997 til 2009. 35

Mynd 32. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf vera með foreldrum sínum utan skólatíma á virkum dögum, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.......... 36

Mynd 33. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf vera með foreldrum sínum um helgar, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009. 36

Mynd 34. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að það eigi mjög eða frekar vel um þau að foreldra þeirra setji ákveðnar reglur um hvað þau megi gera utan heimilis, árin 2000, 2006, 2008 og 2009.......... 37

Mynd 35. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að það eigi mjög eða frekar vel um þau að foreldrar þeirra fylgist með því með hverjum þau eru á kvöldin árin 2000, 2006, 2008 og 2009.......... 37

Mynd 36. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að það eigi mjög eða frekar vel um þau að foreldrar þeirra viti hvar þau séu á kvöldin, árin 2000, 2006, 2008 og 2009........ 38

Mynd 37. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að foreldrar þeirra viti nær alltaf hvar þau séu á laugardagskvöldum, árin 2003, 2006, 2008 og 2009.......... 38

Mynd 38. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk árið 2009 eftir því hversu auðvelt eða erfitt þau telja það vera fyrir sig að fá frá foreldrum sínum: *Umhyggju og hlýju*?.......... 39

Mynd 39. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 eftir því hvernig þau telja eftirfarandi aðstæður eiga við sig: Foreldrar þínir eru illa staddir fjárhagslega. Greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur**. 41

*Mikilvægt er að taka fram að myndir 39 - 42 lýsa tengslum en ekki hlutfallslegum fjölda einstaklinga af heildarhópnum. Mun færri einstaklingar eru í hópnum *oft eða nær alltaf* en hópnum *nær aldrei/sjaldan eða stundum*.......... 41

Mynd 40. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 eftir því hvernig þeir telja eftirfarandi aðstæður eiga við um sig: Foreldrar þínir hafa ekki efni á að eiga og reka bíl. Greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur.*.......... 42

Mynd 41. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 eftir því hvernig þeir telja eftirfarandi aðstæður eiga við um sig: Foreldrar þínir hafa varla næga peninga til að borga brýnustu nauðsynjar (t.d. mat, húsnæði, síma). Greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur*.......... 43

Mynd 42. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 sem telja foreldra sína ekki hafa ráð á þeirri tómstundastarfsemi sem þú vilt helst stunda (t.d. ástundun tónlistar eða íþrótta), greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur.* 44

Mynd 43. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa einhvern tíma orðið vitni að alvarlegu rifrildi foreldra sinna, samanburður milli áranna 2006 og 2009.......... 45

Mynd 44. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem eiga móður eða föður sem misst hafa atvinnu sína, samanburður milli áranna 2006 og 2009. 45

Mynd 45. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem voru úti eftir klukkan tíu að kvöldi, einu sinni eða oftar síðastliðna sjö daga, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009 46

Mynd 46. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og annars staðar á landinu sem voru úti eftir klukkan tíu að kvöldi, þrisvar sinnum eða oftar síðastliðna sjö daga, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009 46

Mynd 47. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem fóru út og komu heim eftir miðnætti einu sinni eða oftar síðastliðna sjö daga, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009 47

Mynd 48. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segja námið oft eða nær alltaf tilgangslaust, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009. 47

Mynd 49. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf líða illa í skólanum, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009. 48

Mynd 50. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf semja illa við kennarann, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009. 48

Mynd 51. Hvað finnst þér líklegt að þú gerir að loknu núverandi námi? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, árið 2009. 49

Mynd 52. Hversu líklegt finnst þér að þú farir í nám á háskólastigi? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, árið 2009. 49

Mynd 53. Hvað vinnur þú marga tíma í launaðri vinnu með skólanum á viku? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, árið 2009. 50

Mynd 54. Hversu mikið, ef nokkuð, hafa eftirfarandi þættir áhrif á frammistöðu þína í námi? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segja að eftirfarandi þættir hafi *mikil eða mjög mikil áhrif*, árið 2009. 50

Mynd 55. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, sem segjast stunda íþróttir (æfa eða keppa) einu sinni til þrisvar sinnum í viku 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009 51

Mynd 56. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast stunda íþróttir (æfa eða keppa) með íþróttafélagi fjórum sinnum í viku eða oftar, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009 51

Mynd 57. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast taka þátt í skipulögðu félags- eða tómstundastarfi vikulega eða oftar, árin 2006, 2008 og 2009. 52

Mynd 58. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur árið 2009 eftir því hversu miklum tíma þau telja sig verja að jafnaði á hverjum degi í eftirtalið: *Spila tölvuleiki á netinu.* 53

Mynd 59. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur árið 2009 eftir því hversu miklum tíma þau telja sig verja að jafnaði á hverjum degi í eftirtalið: *Spila tölvuleiki sem eru EKKI á netinu.* 53

Yfirlit yfir töflur

Tafla 1. Fjöldi þátttakenda í Reykjavík og utan Reykjavíkur (fjöldi sem svarar). 16

Tafla 2. Grunnskólar sem tóku þátt í könnuninni skipt eftir hverfum árið 2009. 18

Tafla 3. Hlutfall nemenda í 10. bekk grunnskóla Reykjavíkur, árin 2004 til 2009 sem hafa drukkið áfengi (stundum eða oft) á tilteknum stöðum. 28

Tafla 4. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem telja foreldra sína stundum eða oft eiga í fjárhagslegum erfiðleikum, árin 2006 og 2009. 40

Inngangur

Hagir og líðan barna og unglinga í nærsamfélaginu varða alla einstaklinga sem hvert þeirra byggir. Nýjar og nýlegar rannsóknir hafa sýnt að áhrif nærsamfélagsins á líf og líðan barna og unglinga eru mikilvæg hverjum einstaklingi en standa auk þess sjálfstæð utan við áhrif hvers og eins þeirra[1]. Þannig hafa þessar rannsóknir m.a. sýnt að líkur á vímuefnanotkun eru minni fyrir alla unglinga í nærsamfélögum þar sem foreldrasamvinna er mikil, en ekki bara fyrir þá einstaklinga sem eiga foreldra sem eru virkir þátttakendur í foreldrasamvinnu. Þessar rannsóknir renna því stoðum undir mikilvægi þess að leggja áherslu á nærsamfélagið í heild við hvers konar heilsueflingar- og forvarnavinnu meðal barna og unglinga.

Rannsóknir sem gerðar hafa verið á undanförnum árum og áratugum benda til þess að tengsl unglinga við foreldra sína og fjölskyldu skipti miklu máli fyrir þróun og þroska þeirra, sem og samverustundir fjölskyldunnar.[2] Foreldrar eru ungu fólki mikilvægar og sterkar fyrirmyndir[3] og eru lykilaðilar í félagslegu stuðningsneti þeirra[4]. Rannsóknir hafa t.d. sýnt að aðhald, eftirlit og stuðningur foreldra hefur jákvæð áhrif á námsárangur ungmenna[5] og að þeir unglingar sem verja miklum tíma með foreldrum sínum og/eða eru vel tengdir þeim eru ólíklegri en aðrir unglingar til að leiðast út í notkun vímuefna lendi þeir í félagsskap þar sem vímuefnaneysla er algeng.[6] Þess utan eru unglingar sem eiga stöðug og jákvæð samskipti við

[1] Inga Dóra Sigfúsdóttir o.fl. 2009; Jón Gunnar Berburg o.fl. 2009; Þóroddur Bjarnason o.fl. 2005; Þórólfur Þórlindsson o.fl. 2007.

[2] Coleman, 1988; Warr, 1993, Þóroddur Bjarnason o.fl. 2005.

[3] Bandura, 1977.

[4] O'Byrne o.fl. 2002.

[5] Coleman, 1988; Sheldon og Epstein 2005.

[6] Bachman o.fl. 1987.

foreldra sína, og fá mikinn stuðning frá þeim, líklegri til að ganga vel í skóla[7] og eignast vini þar sem svipað samskiptamynstur er uppi á teningnum.[8]

Félagslíf ungmenna fer að miklu leyti fram í hópi jafningja[9]. Áhrif jafningjahópsins í lífi unglinga eru sterk en þar fer fram mikilvæg mótun hugmynda, viðmiða og gilda meðal einstaklinganna.[10] Hegðun og gildismat unglinga tengist því sama meðal jafningjanna með mjög sterkum hætti.[11] Hafa niðurstöður rannsókna meðal annars sýnt að neikvæð viðbrögð félaganna við tóbaksnotkun beri með sér minnkandi líkur á slíkri neyslu[12] og að unglingar sem stunda íþróttir og reglulega hreyfingu séu líklegri til að eiga vini sem gera svo einnig.[13] Þá sýna rannsóknir að skemmtanalífsstíll jafningjanna hafi áhrif á líkur á vímuefnanotkun unglinga.[14]

Margar rannsóknir hafa einnig sýnt að samband barna og unglinga við skólann sinn, líðan þeirra í honum og skuldbinding þeirra við nám séu mikilvægir þættir í líðan þeirra og sjálfsmynd.[15] Skólinn er vinnustaður þeirra barna sem hann sækja og þar verja þau drjúgum tíma á mótandi aldursskeiði. Mikilvægt er að fylgjast grannt með áhuga unglinga á námi sínu og líðan þeirra í skólanum. Þessir þættir geta gefið mikilvægar vísbendingar um þörf á inngripum í anda fyrsta stigs forvarna, áður en aukinn vandi, s.s. vímuefnanotkun, gerir vart við sig.[16]

---

[7] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2006.

[8] Þórólfur Þórlindsson o.fl. 1998.

[9] Sutherland 1978; Hirchi, 1969, Bandura, 1977.

[10] Altermatt og Pomerantz 2005; Bowker o.fl 2000; Carter o.fl. 2003.

[11] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2008; Inga Dóra Sigfúsdóttir o.fl. 2009; Þórólfur Þórlindsson og Jón Gunnar Bernburg 2006.

[12] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2008.

[13] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2006.

[14] Þórólfur Þórlindsson og Jón Gunnar Bernburg, 2006.

[15] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2005, 2006; Coleman 1988; Hirchi 1969.

[16] Inga Dóra Sigfúsdóttir o.fl. 2009. Álfgeir Logi Kristjánsson og Inga Dóra Sigfúsdóttir, í prentun.

Regluleg líkamleg áreynsla og hreyfing er mikilvæg hverju barni[17]. Ný íslensk rannsókn meðal barna í efstu bekkjum grunnskóla sýnir að hlutfall þeirra unglinga sem hreyfa sig mikið hefur aukist hér á landi undanfarin ár en að sama skapi hafi hlutfall þeirra sem hreyfa sig lítið eða ekki neitt einnig aukist.[18] Í ljósi þessa er vert að benda á að rannsóknir sýna ítrekað að unglingar sem stunda íþróttir og/eða líkamsþjálfun reglulega eru líklegri til að líða betur en öðrum unglingum[19], eru ólíklegri til reykja sígarettur[20], nota vímuefni, eða taka þátt í öðru neikvæðu atferli, en aðrir unglingar.[21]

Þá hafa rannsóknir sýnt um árabil að sjálfsmynd unglinga sé að miklu leyti mótuð í gegnum þátttöku í frístundum og tómstundastarf þeirra, sem oft liggur utan við umhverfi fjölskyldu og skóla.[22] Kenningar og rannsóknir um lífsstíl unglinga, sem miðast oft við að skýra hvað þeir geri í frístundum og með hverjum þeir verja tíma sínum, hafa sýnt fram á að það skiptir miklu máli í velferð barna og ungmenna hvers eðlis tómstundir þeirra eru.[23] Einnig hefur verið bent á að unglingar þrói snemma á lífsleiðinni með sér ákveðið skyn sem hefur áhrif á þann lífsstíl sem þeir velja. Þá hefur gerð félags- og tómstundastarfs verið rannsökuð og sýna niðurstöður að slík starfsemi sem er skipulögð og í umsjá ábyrgra aðila er líklegri til að hafa uppbyggjandi áhrif í lífi þeirra en starf sem ekki er skipulagt og í umsjá ábyrgra

---

[17] Allegrente 2004.

[18] Sigríður Þóra Eiðsdóttir o.fl. 2008.

[19] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. (2006).

[20] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. (2008).

[21] Rúnar Vilhjálmsson og Þórólfur Þórlindsson 1992; Þórólfur Þórlindsson o.fl. 1998; Þórólfur Þórlindsson o.fl. 1994.

[22] Osgood og Anderson, 2004; Þórólfur Þórlindsson o.fl. 1998; Þórólfur Þórlindsson og Jón Gunnar Bernburg 2006.

[23] Osgood o.fl. 1996; Peretti-Watel og Lorente 2004.

aðila[24]. Þá dregur skipulagt tómstundastarf úr líkum á að unglingar tileinki sér lífsstíl sem einkennist af áhættuhegðun svo sem notkun vímuefna.[25]

Rannsóknarröðin *Ungt fólk*, meðal nemenda í 5.-7. bekk, 8.-10. bekk og í framhaldsskólum, sem menntamálaráðuneytið, sveitarfélög og rannsóknaraðilar hafa staðið að frá 1992 ber með sér mikilvægi heildrænnar úttektar og samræmdra áætlana. Í þessum rannsóknum er áhersla lögð á að ná til allra barna og unglinga innan hvers nærsamfélags til að hámarka notagildi gagnanna fyrir fólk sem lifir og starfar á vettvangi, bæði starfsfólk skóla og stofnana, ekki síður en fyrir foreldra og almenning. Árið 1999 hófst samstarf ráðuneytisins og rannsóknarmiðstöðvarinnar *Rannsóknir & greining* sem staðið hefur samfellt fram á þennan dag. Ungt fólk rannsóknirnar hafa þannig verið unnar af Rannsóknum & greiningu fyrir menntamálaráðuneytið, sveitarfélög og stofnanir meðal grunn- og framhaldsskólanema. Með þessum rannsóknum hefur verið tryggt að hægt sé að vinna úr greinargóðum og samanburðarhæfum upplýsingum um hagi barna og ungmenna fyrir fjölmarga aðila. Samhliða ört vaxandi kröfum um rannsóknarmiðaða stefnumótun hafa þeir sem starfa að málefnum barna og ungmenna á Íslandi í síauknum mæli nýtt sér niðurstöður þeirra, en allar þessar rannsóknir gefa kost á samanburði milli landssvæða og tímabila. Í þróun Ungt fólk rannsóknanna hefur starfsfólk Rannsókna & greiningar, menntamálaráðuneytisins og sveitarfélaganna notið góðs af einstöku samstarfi við skólastjórnendur, kennara og nemendur í grunn- og framhaldsskólum landsins um árabil. Þeirra framlag undanfarin ár og aðstoð við fyrirlagnir spurningalista hefur stuðlað að því að svo umfangsmiklar gagnasafnanir sem kannanirnar *Ungt fólk* eru hafi farið reglulega fram. Þessum upplýsingum eru þeim sem starfa að málefnum barna og ungmenna ómetanleg verkfæri við stefnumótun og störf á plani nærsamfélagins á hverjum stað og tíma.

---

[24] Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2005; Álfgeir Logi Kristjánsson o.fl. 2006.

[25] Piko og Fitzpatrick 2004.

Í þessari úttekt gefur að líta niðurstöður rannsókna meðal nemenda í efstu bekkjum grunnskóla á Íslandi vorið 2009. Gagnasöfnun fór fram með spurningalistakönnun í febrúarmánuði. Líkt og í fyrri rannsóknum er athyglinni beint að ýmsum þáttum í lífi unglinga er varða hagi þeirra og líðan, s.s. samband við foreldra og jafningja, viðhorf til náms og skóla, hvað þau aðhafast í frítíma sínum og um vímuefnanotkun. Þá eru ýmsir vísar um félagslegt umhverfi unglinga í nærsamfélaginu. Í ár er farin sú leið að birta niðurstöður að meginstefnu í tvennu lagi. Fyrri hlutinn er ítarleg úttekt á vímuefnanotkun ungmenna í 8., 9. og 10. bekk á 27 myndum. Einnig er sýnd þróun frá árinu 2004 (tafla 3) sem sýnir hvar nemendur í 10. bekk í grunnskólum Reykjavíkur hafa (stundum eða oft) drukkið áfengi. Á myndum 18 og 19 má svo sjá það hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í grunnskólum Reykjavíkur árið 2009 sem orðið hafa drukkin einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Er það jafnframt greint eftir spurningunni: *Drekkur móðir þín eða faðir áfengi þannig að þau verði drukkin*. Í síðari hlutanum eru 27 lýsandi myndir um félagslega þætti sem nefndir hafa verið í yfirliti hér að framan. Í upphafi kaflans gefur að líta tvær myndir sem sýna þróun yfir tíma (1997 - 2009). Á fyrri myndinni er sýnt hlutfall nemenda í 10. bekk sem reykja daglega, hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar sl. 30 daga og hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina. Á seinni myndinni má sjá hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík sem reykja ekki eða minna en eina sígarettu á dag, hafa ekki orðið ölvuð sl. 30 daga og hafa aldrei notað hass. Allar myndir í þessari skýrslu standa sjálfstæðar og eru látnar tala sínu máli.

Aðferð og gögn

Þátttakendur og framkvæmd

Gögnin sem þessi skýrsla byggir á eru byggð könnun sem lögð var fyrir alla nemendur í 8. – 10. bekk á Íslandi í febrúarmánuði árið 2009. Framkvæmd og úrvinnsla rannsóknarinnar var á vegum Rannsókna & greiningar í Háskólanum í Reykjavík. Spurningalistar voru sendir í alla skóla á landinu þar sem kennarar sáu um að leggja þá fyrir eftir skýrum fyrirmælum. Með hverjum spurningalista fylgdi ómerkt umslag sem þátttakendur settu listann í að útfyllingu lokinni. Ítrekað var fyrir þátttakendum að rita hvorki nafn né kennitölu á spurningalistana svo

útilokað væri að rekja svörin til þeirra. Jafnframt voru þeir vinsamlegast beðnir um að svara öllum spurningunum eftir bestu samvisku og biðja um hjálp ef þeir þyrftu á að halda. Allir nemendur sem sátu í kennslustundum daginn sem könnunin fór fram svöruðu spurningalistanum. Að undangenginni forathugun meðal skólastjórnenda var ákveðið að þýða spurningalistana á pólsku í þetta sinn til að koma til móts við pólskumælandi nemendur sem betur geta svarað spurningalistum á eigin tungumáli en íslensku. Samtals fengust gild svör frá 3.716 nemendum í 8. bekk og 7.714 nemendum í 9. og 10. bekk. Heildarsvarhlutfall á landsvísu var 84,3% í 8. bekk en 83,5% í 9. og 10. bekk. Í Reykjavík fengust svör frá 1172 nemendum í 8. bekk og var svarhlutfallið 82%. Alls svöruðu 1181 nemendur í 9. bekk og reyndist svarhlutfallið um 81% meðal þeirra og loks fengust svör frá um 1257 nemendum í 10. bekk eða um 79%. (sjá töflu 1)

Tafla 1. Fjöldi þátttakenda í Reykjavík og utan Reykjavíkur (fjöldi sem svarar).

Bekkur:	Reykjavík	Utan Reykjavíkur
8. bekkur:	1172	2479
9. bekkur:	1181	2423
10.bekkur:	1257	2530
Bekkur ótilgreindur:	30	84
***Heildarfjöldi:**	**3640**	**7516**

Mælitæki

Mælitæki rannsóknarinnar eru ítarlegir spurningalistar, annars vegar fyrir nemendur 8. bekkjar og hins vegar nemendur 9. og 10. bekkjar, sem hafa verið þróaðir ár frá ári, fyrst af starfsfólki Rannsóknastofnunar uppeldis- og menntamála en á síðari árum af Rannsóknum & greiningu. Spurningarnar eru mótaðar af fagfólki í félagsvísindum þar sem farið er eftir ströngum kröfum um að þær geti af sér öruggar niðurstöður, að áreiðanleiki og réttmæti sé ávallt í fyrirrúmi. Spurningalistinn í 8. bekk fyrir árið 2009 inniheldur 33 spurningar í mismunandi mörgum liðum á 10 blaðsíðum en listinn fyrir nemendur í 9. og 10. bekk er 96 spurningar á 31 síðu.

Eins og áður hefur komið fram er könnunin lögð fyrir í nær öllum grunnskólum landsins. Í töflu 2 má sjá þá skóla í Reykjavík sem tóku þátt árið 2009.

Tafla 2. Grunnskólar sem tóku þátt í könnuninni skipt eftir hverfum árið 2009.

Borgarhverfi:	Skólar:	
Hverfi I: VESTURBÆR	Hagaskóli Landakotsskóli	
Hverfi II: MIÐBORG	Austurbæjarskóli Tjarnaskóli	
Hverfi III: HLÍÐAR	Brúarskóli Háteigsskóli Hlíðaskóli	
Hverfi IV: LAUGARDALUR	Langholtsskóli Laugalækjarskóli Vogaskóli	
Hverfi V: HÁALEITI	Álftamýrarskóli Hvassaleitisskóli Réttarholtsskóli	
Hverfi VI: BREIÐHOLT	Breiðholtsskóli Fellaskóli Hólabrekkuskóli	Seljaskóli Ölduselsskóli
Hverfi VII: ÁRBÆR og GRAFARHOLT	Árbæjarskóli Inngunnarskóli Norðlingaskóli	
Hverfi VIII: GRAFARVOGUR	Borgaskóli Engjaskóli Foldaskóli Hamraskóli	Húsaskóli Rimaskóli Víkurskóli
Hverfi X: ÚLFARSFELL	Skólasókn í Víkurskóla og Engjaskóla	

Vímuefnaneysla

Daglegar reykingar nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 1997 til 2009

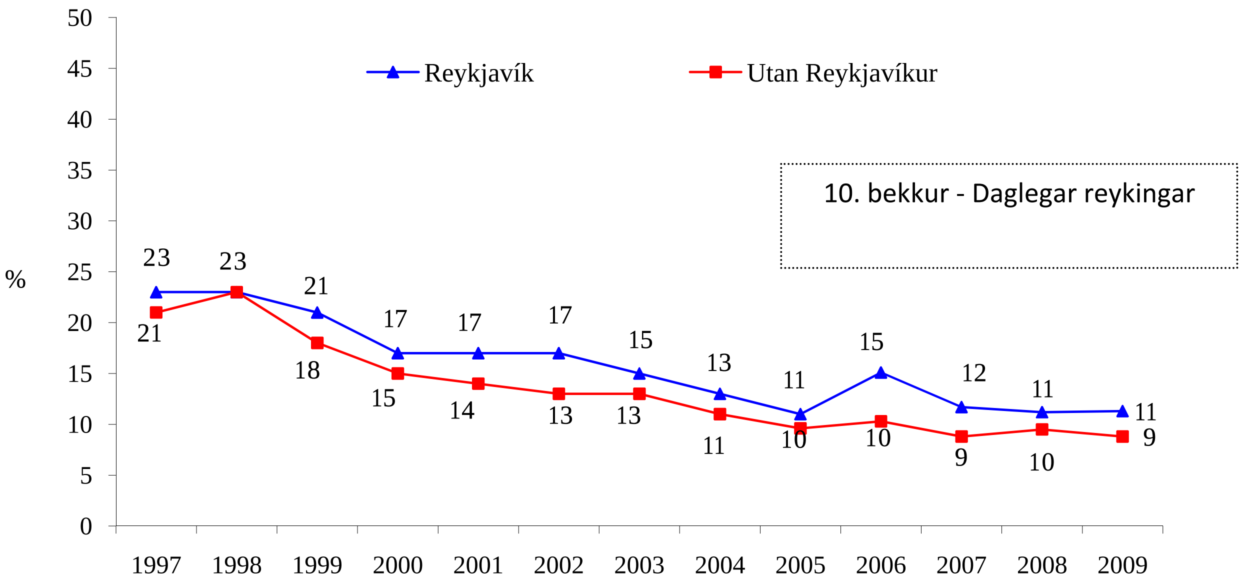

Mynd 1. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem reykja daglega, 1997 til 2009.

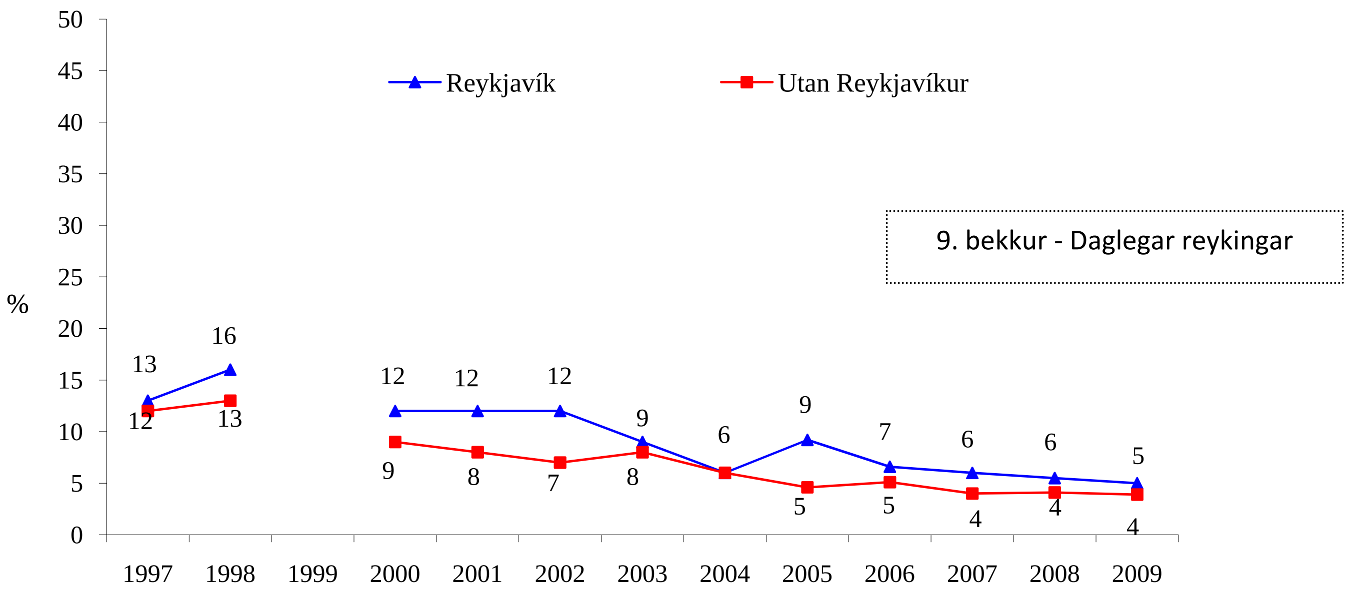

Mynd 2. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem reykja daglega, 1997 til 2009.

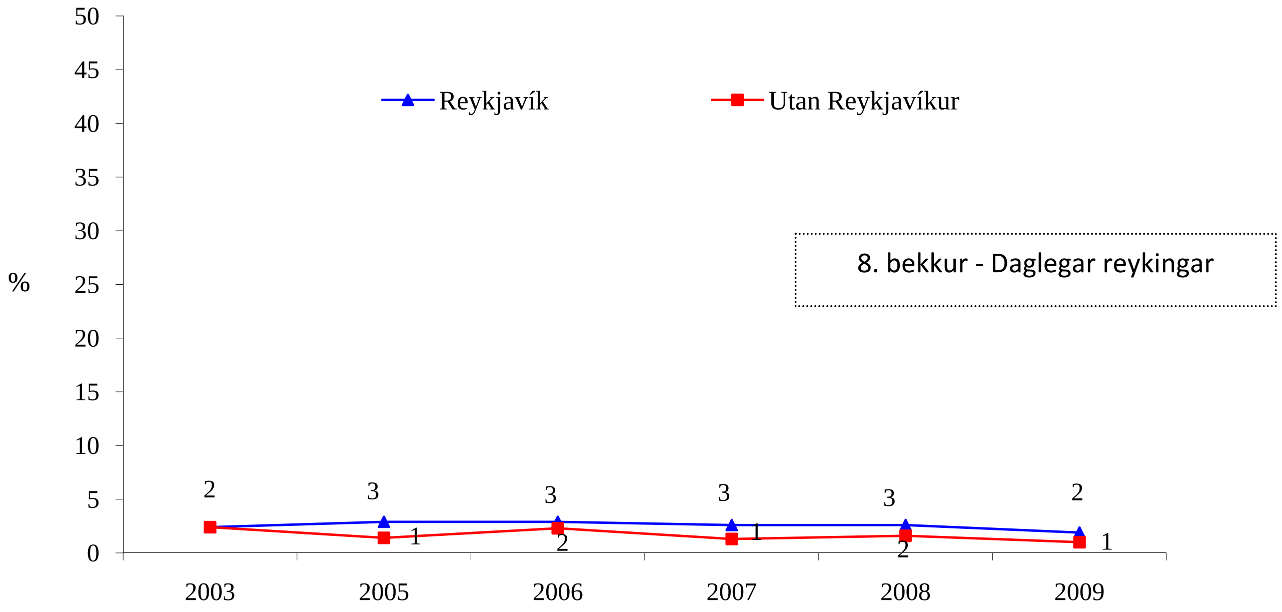

Mynd 3. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem reykja daglega, árin 2003, 2005, 2006, 2007, 2008 og 2009

Munn- og neftóbaksnotkun nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 2001 til 2009.

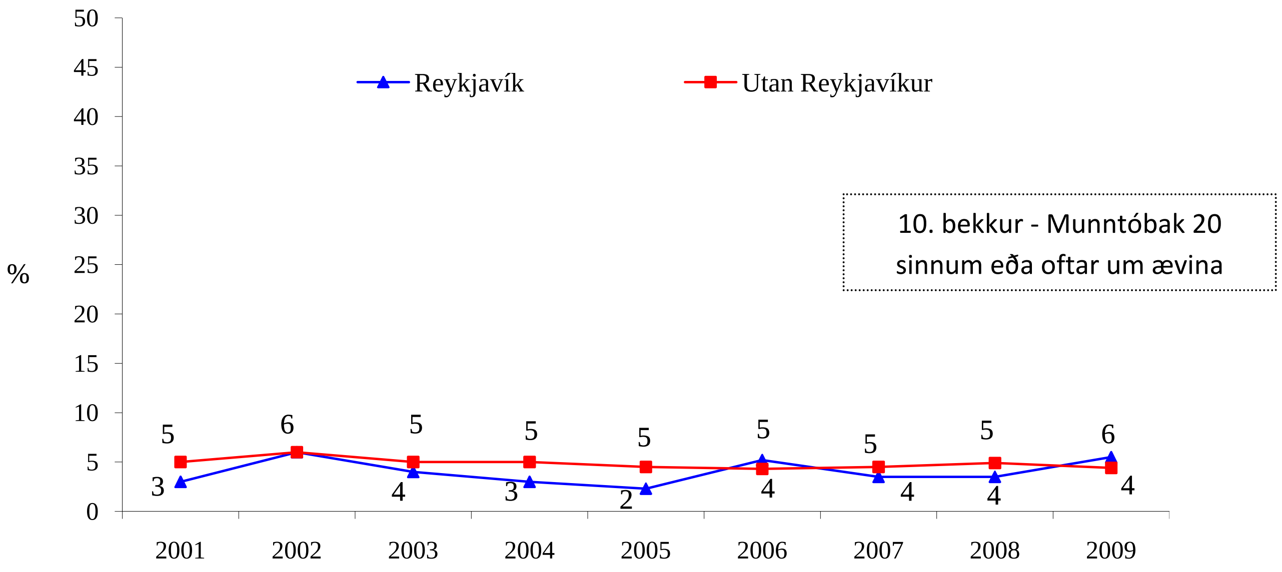

Mynd 4. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, 2001 til 2009.

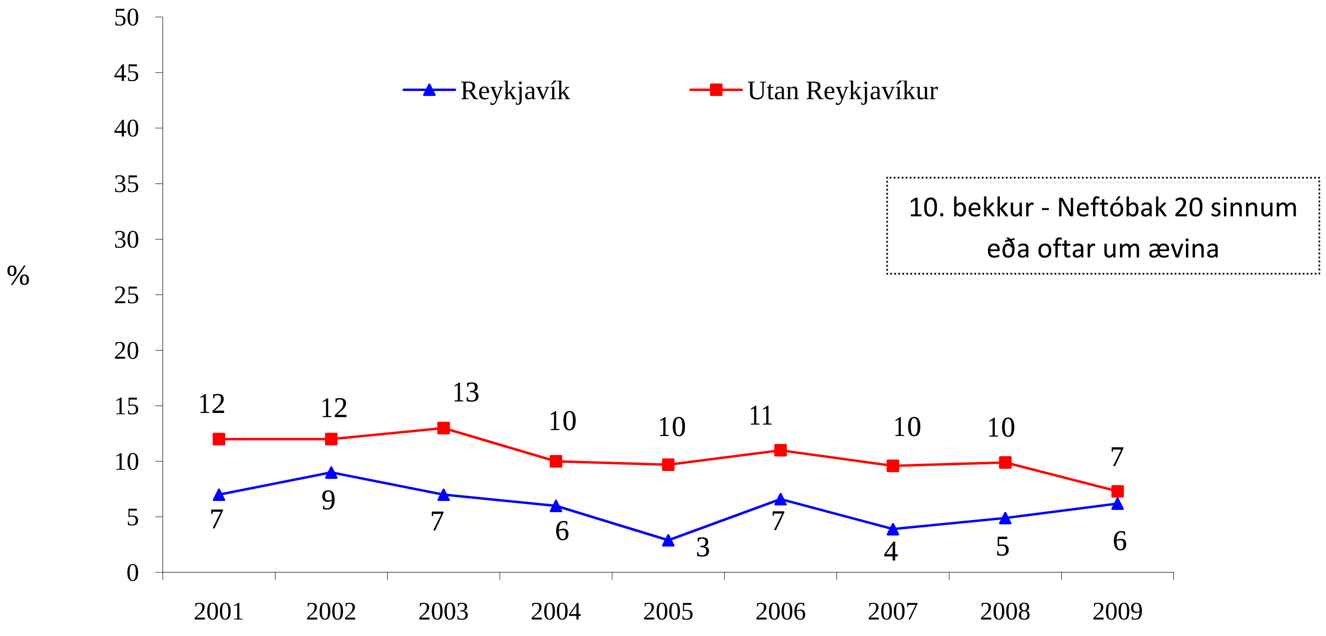

Mynd 5. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, 2001 til 2009.

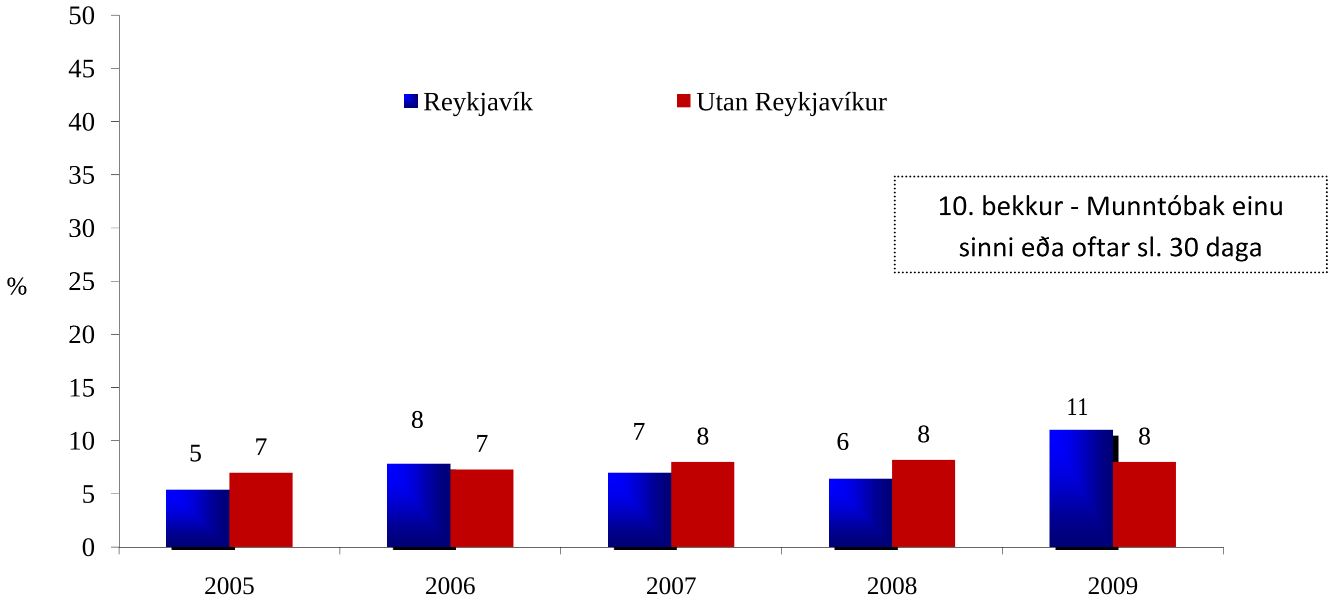

Mynd 6. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009.

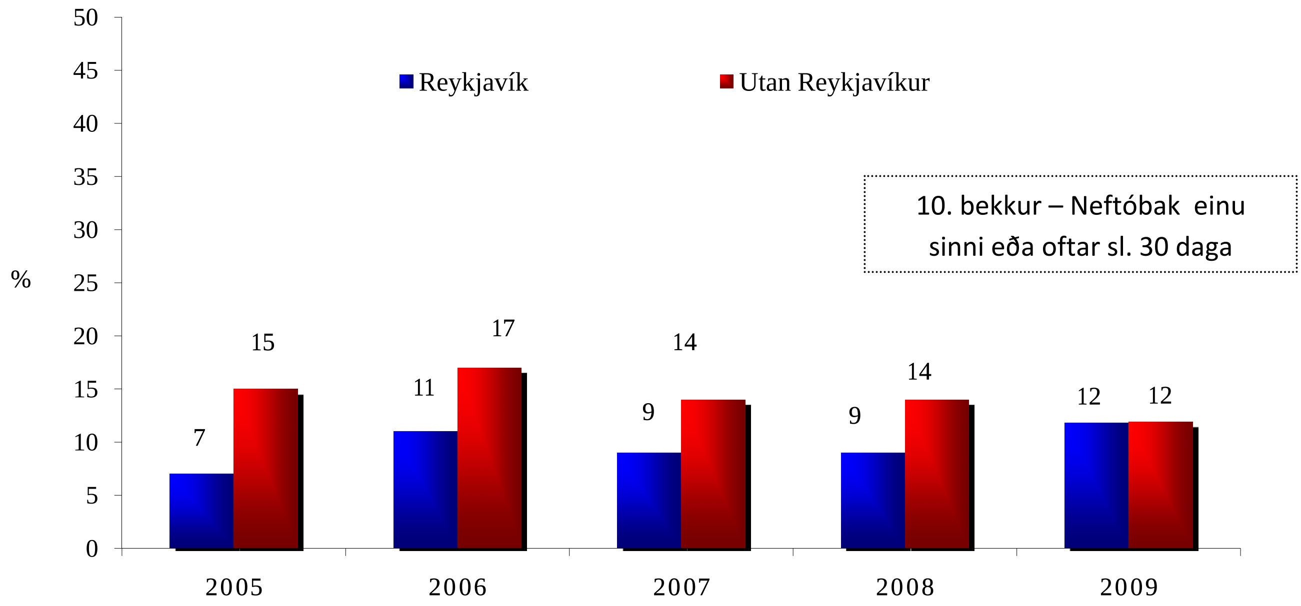

Mynd 7. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009.

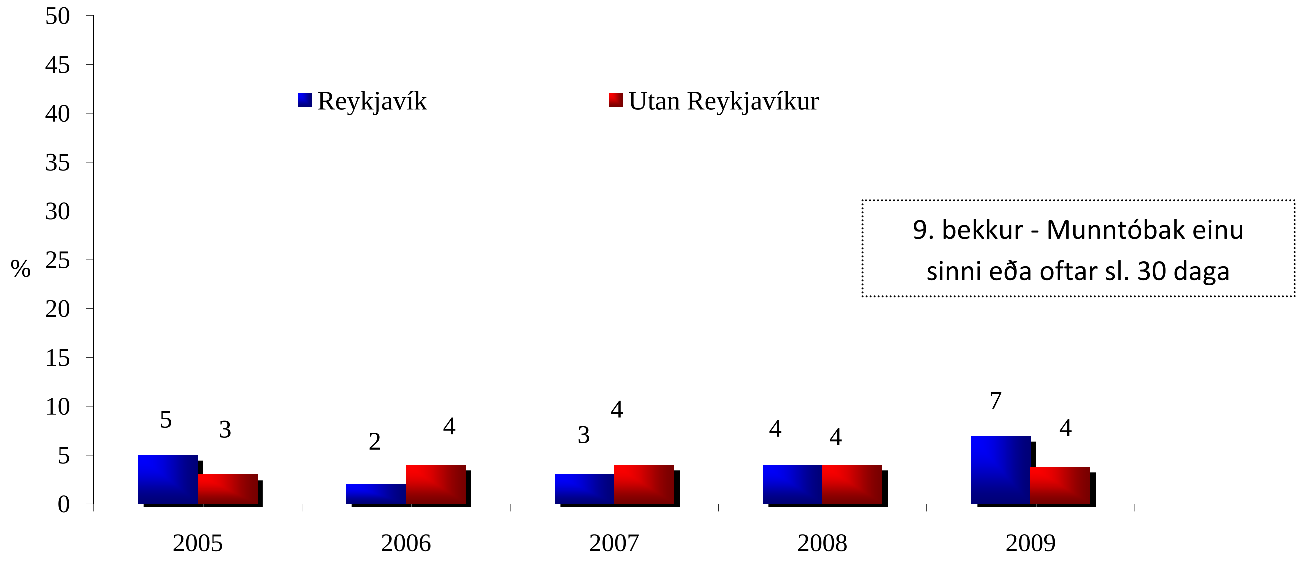

Mynd 8. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009.

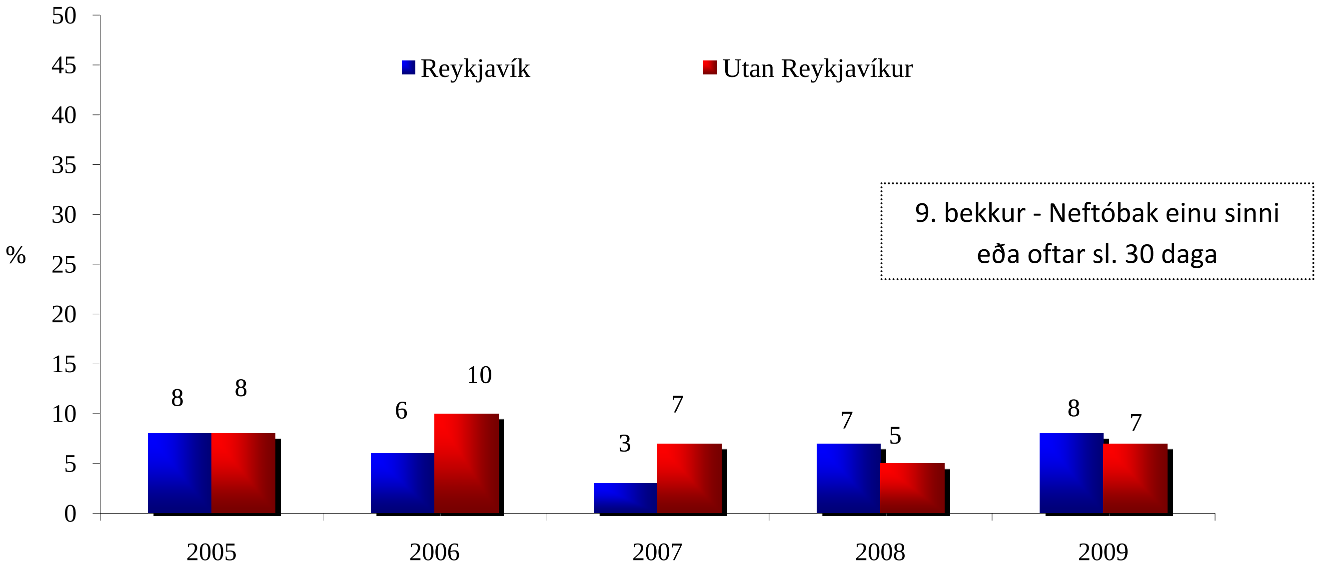

Mynd 9. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009.

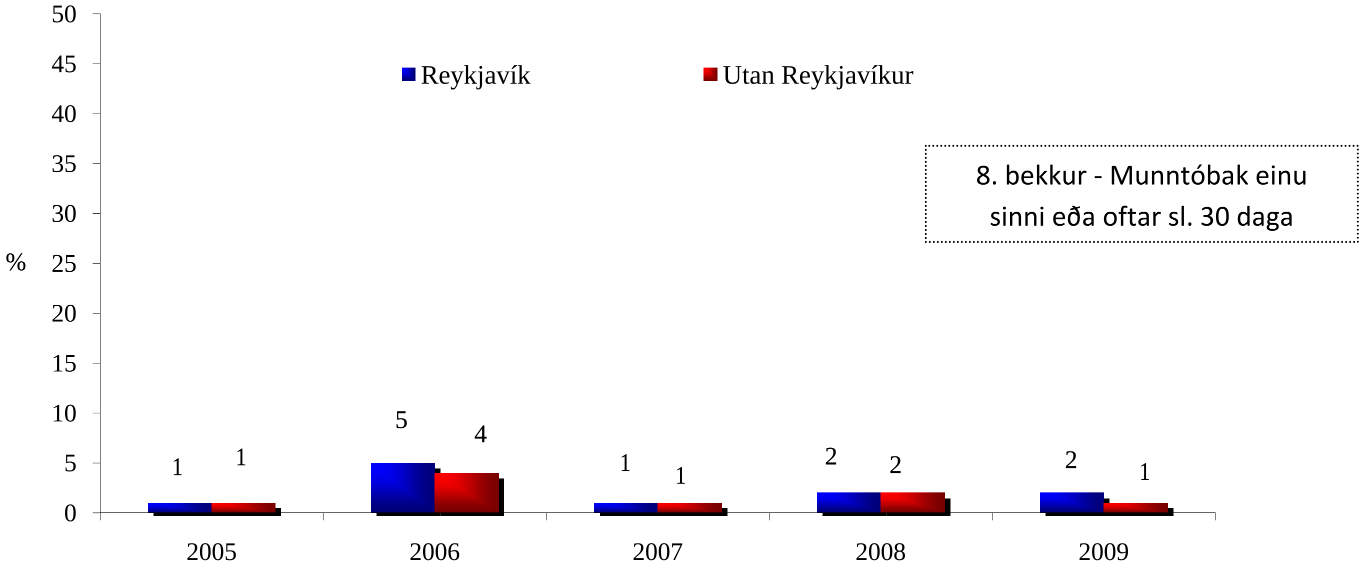

Mynd 10. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009.

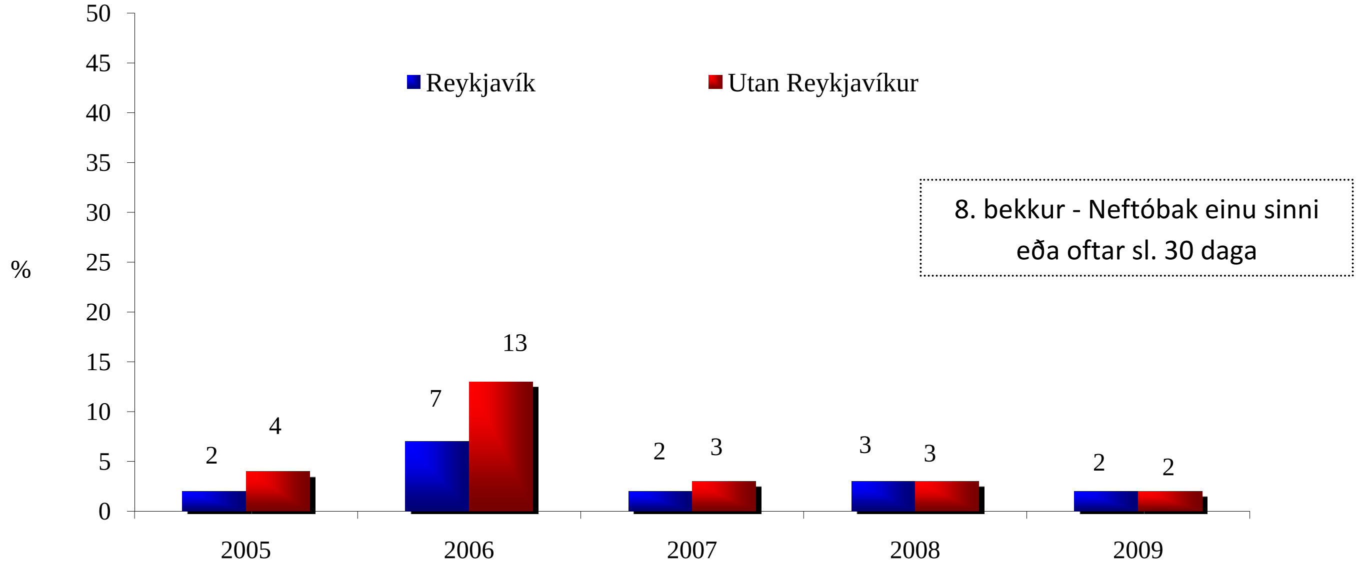

Mynd 11. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, 2005 til 2009.

Áfengisneysla nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 1997 til 2009

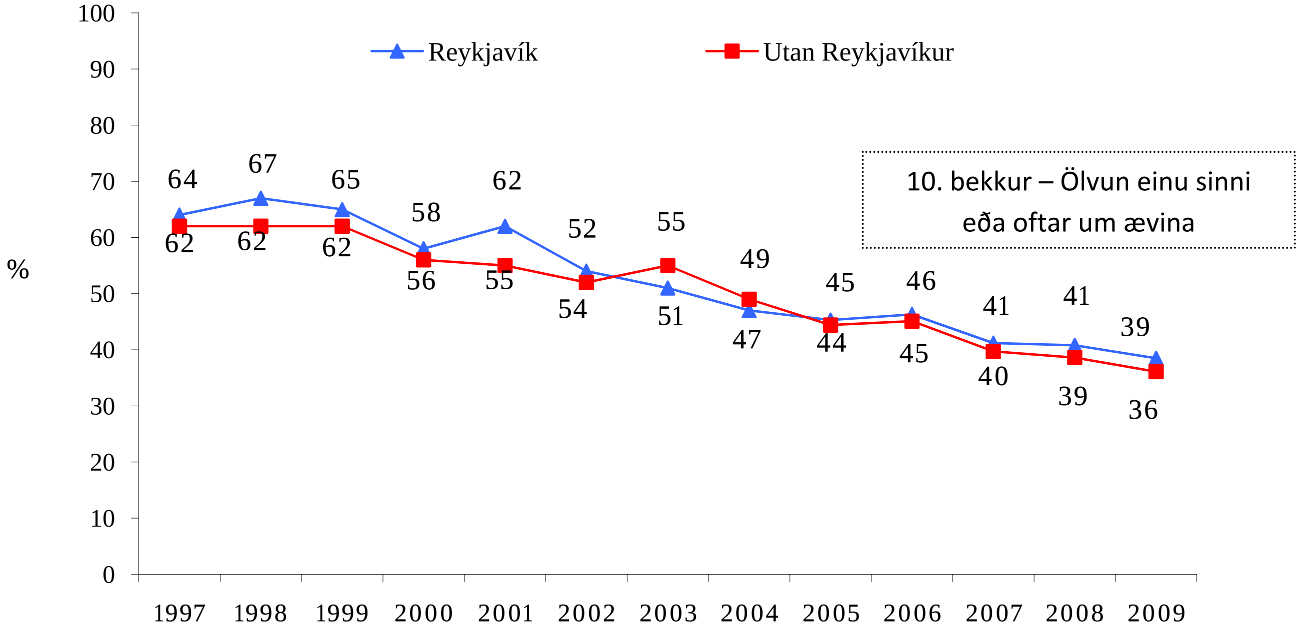

Mynd 12. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

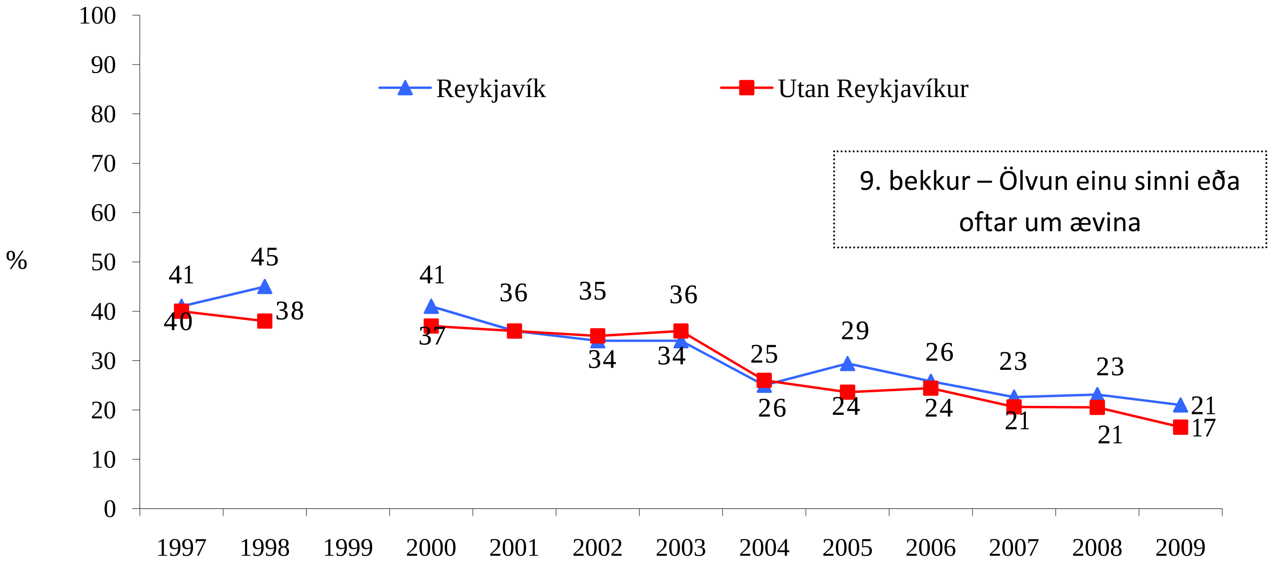

Mynd 13. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

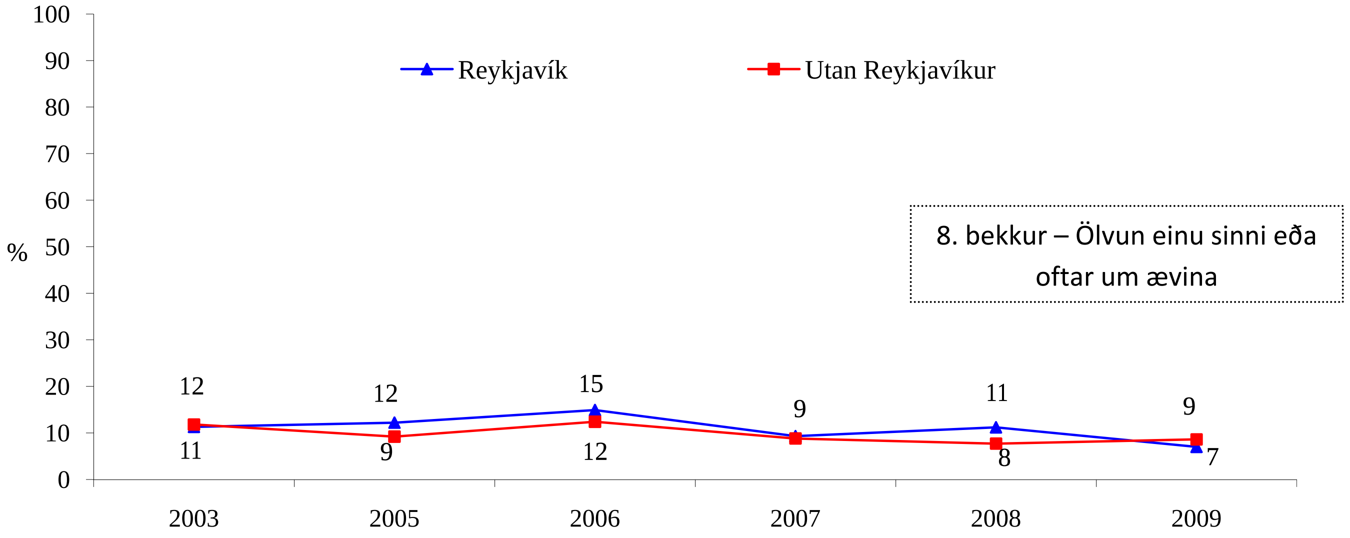

Mynd 14. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 til 2009.

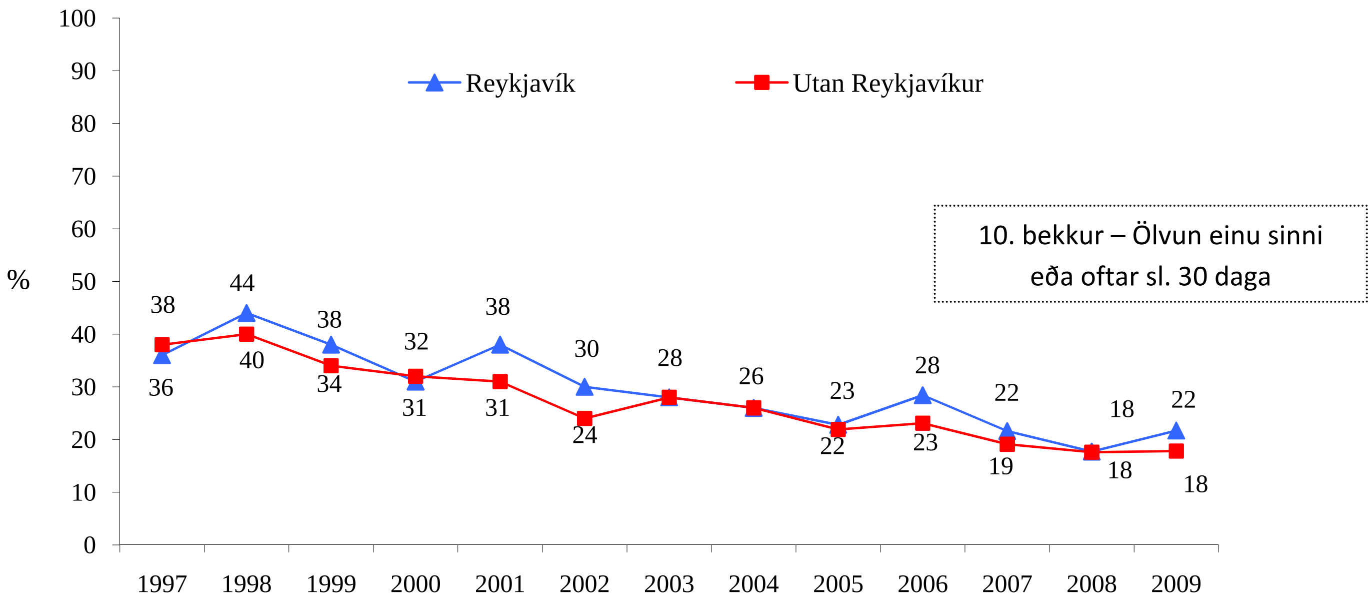

Mynd 15. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar síðastliðna 30 daga, 1997 til 2009.

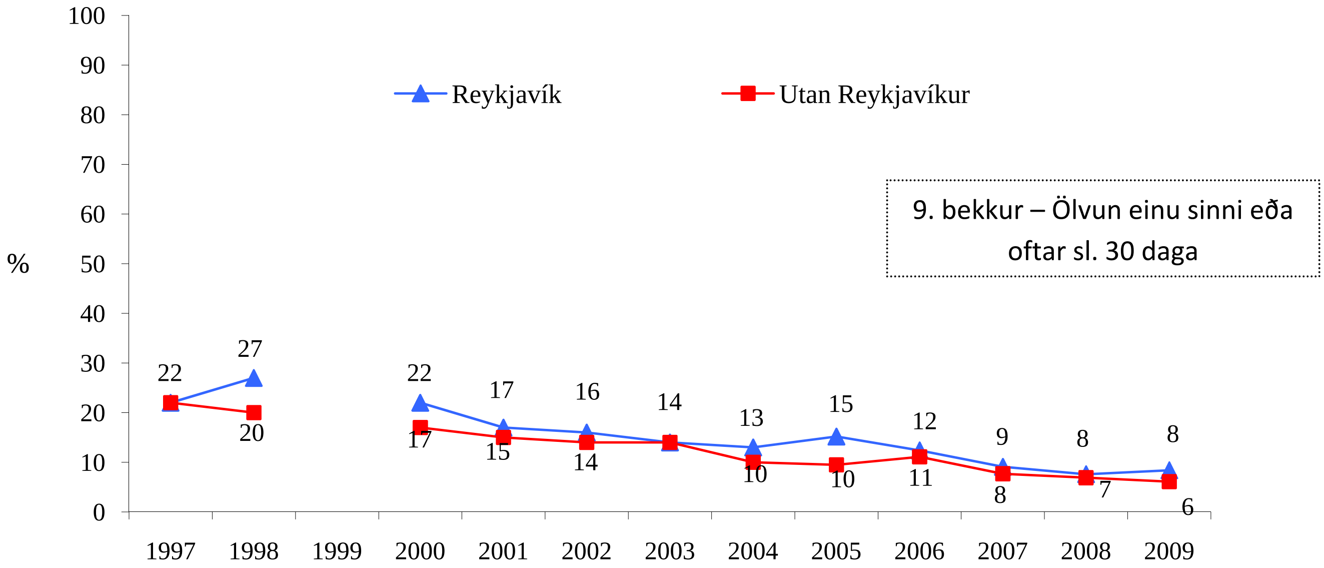

Mynd 16. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar síðastliðna 30 daga, 1997 til 2009.

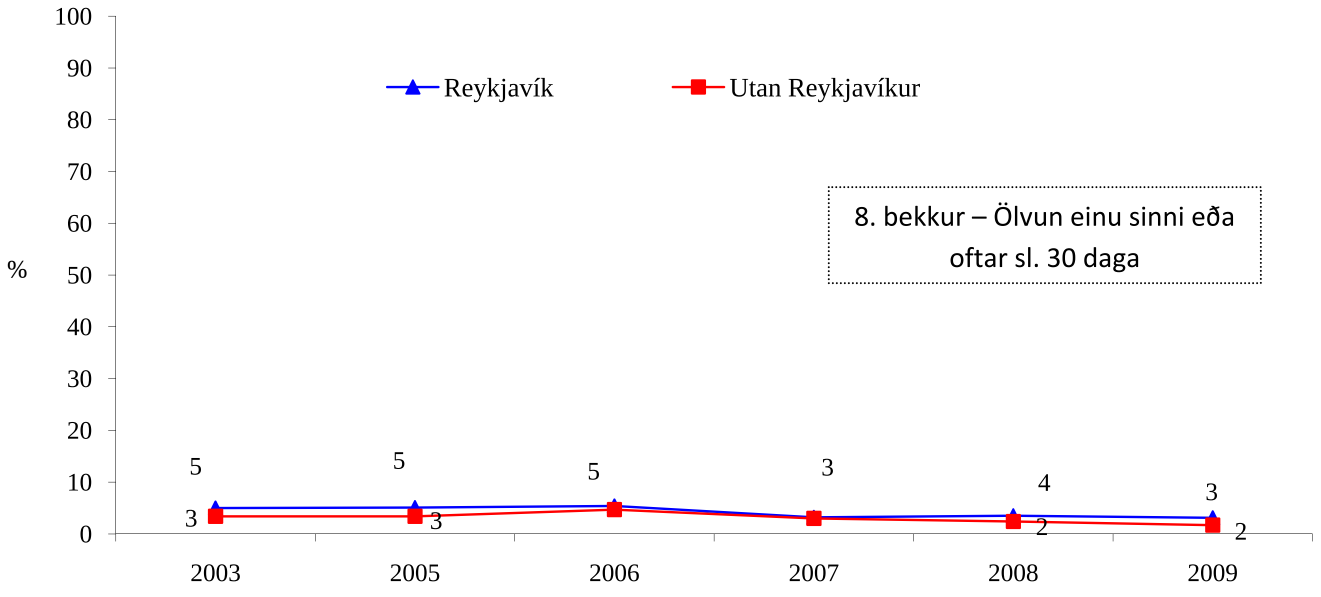

Mynd 17. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar síðastliðna 30 daga, árin 2003 til 2009.

Hvar drekka unglingarnir áfengi?

Tafla 3. Hlutfall nemenda í 10. bekk grunnskóla Reykjavíkur, árin 2004 til 2009 sem hafa drukkið áfengi (stundum eða oft) á tilteknum stöðum.

Staður:	2004 (%)	2005 (%)	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	2009 (%)
Heima hjá mér:	8	7	9	5	4	6
Heima hjá öðrum:	**32**	**28**	**37**	**27**	**29**	**33**
Í bænum:	20	12	17	11	11	15
Annars staðar úti við:	23	16	21	13	15	19
Á skemmtistað eða pöbb:	8	6	9	6	6	8
Á grunnskólaballi:	2	2	3	2	2	3
Á framhaldsskólaballi:	7	5	6	4	4	5
Í félagsmiðstöð:	1	2	1	1	1	2

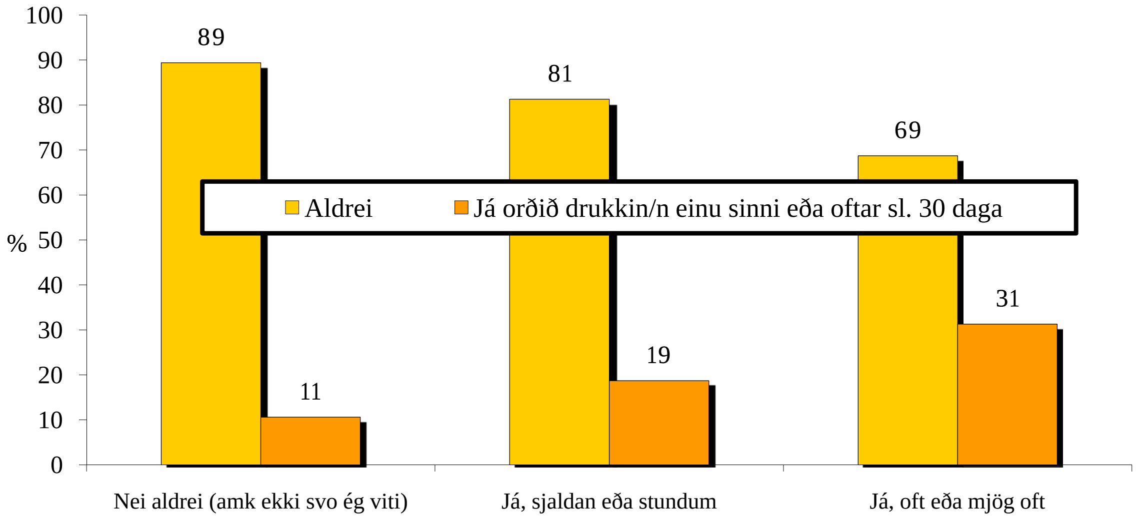

Mynd 18. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem hafa orðið drukkin/n einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Greint eftir spurningunni: *Drekkur faðir þinn áfengi þannig að hann verði drukkinn.*

Skýring: Af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem telja föður sinn drekka nær aldrei (amk ekki svo þeir viti) áfengi, þannig að hann verði drukkinn, þá segjast um 11% þeirra hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Til samanburðar má sjá að af þeim nemendum sem telja föður sinn drekka sjaldan eða stundum áfengi þannig að hann verði drukkinn, þá segjast um 19% nemenda hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar sl. 30 daga.

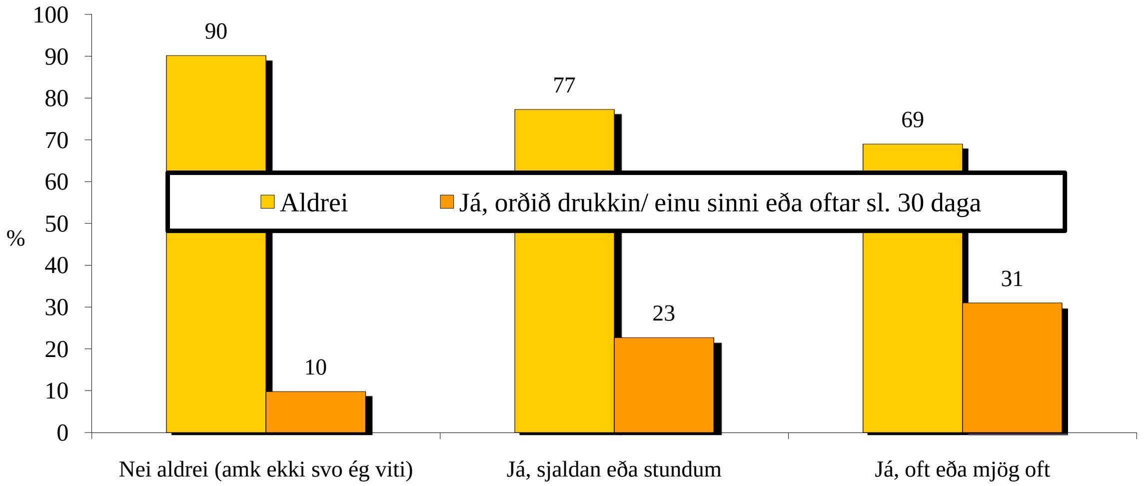

Mynd 19. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem hafa orðið drukkin/n einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Greint eftir spurningunni: *Drekkur móðir þín áfengi þannig að hún verði drukkin.*

Skýring: Af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem telja móður sína nær aldrei drekka áfengi (amk ekki svo þeir viti) þannig að hún verði drukkin, þá segjast um 10% þeirra hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar sl. 30 daga. Til samanburðar má sjá að af þeim nemendum sem telja móður sína drekka sjaldan eða stundum áfengi þannig að hún verði drukkin, þá segjast um 23% nemenda hafa orðið ölvaðir einu sinni eða oftar sl. 30 daga

Hassneysla nemenda í 10., 9. og 8. bekk árin 1997 til 2009

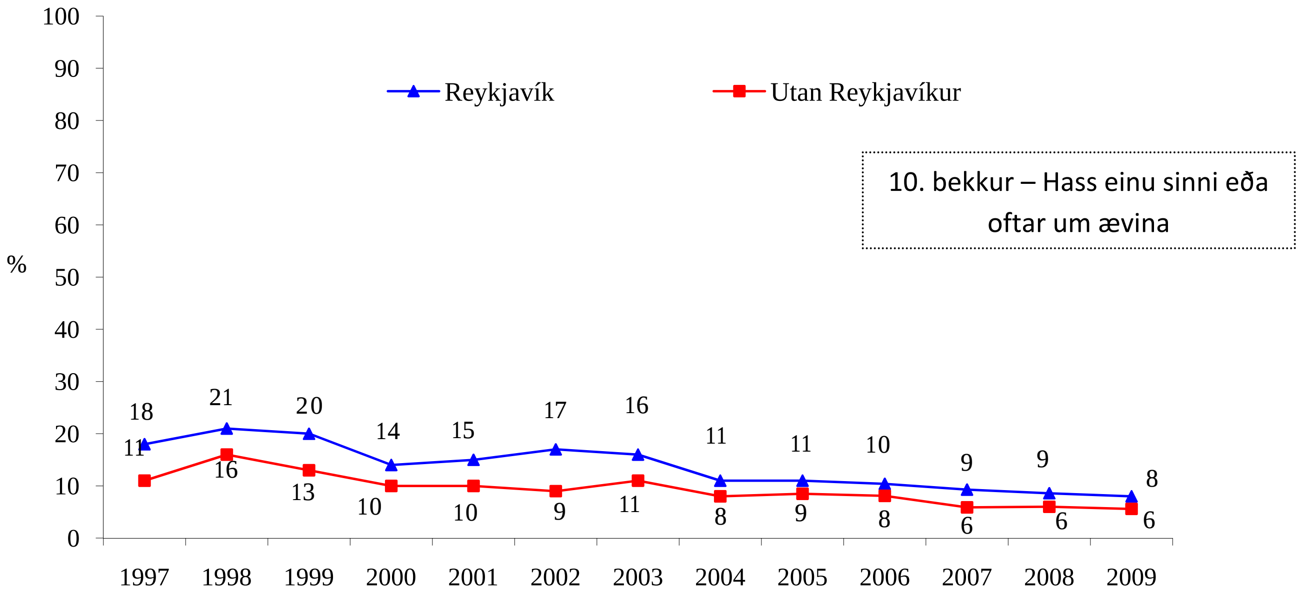

Mynd 20. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

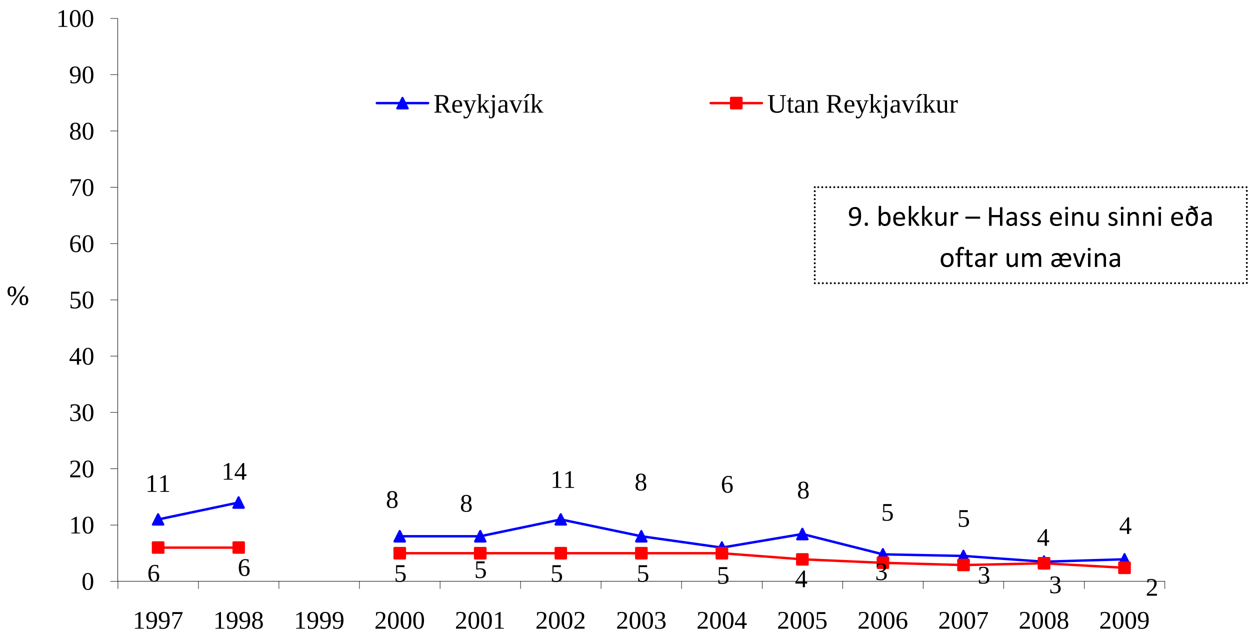

Mynd 21. Hlutfall nemenda í 9. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

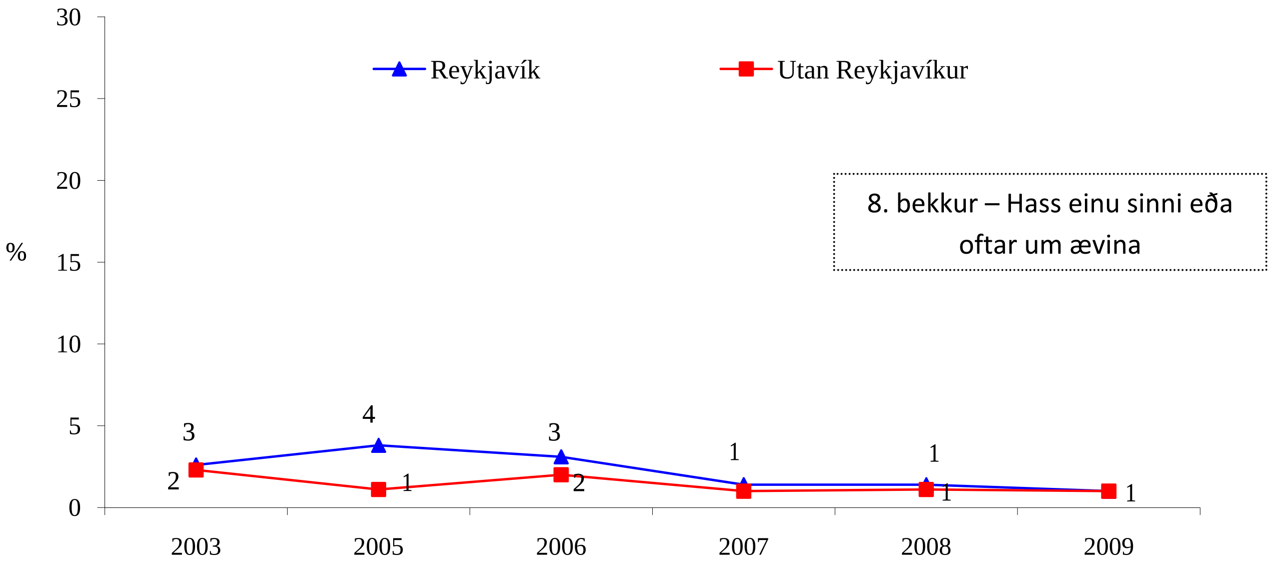

Mynd 22. Hlutfall nemenda í 8. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 2003 til 2009.

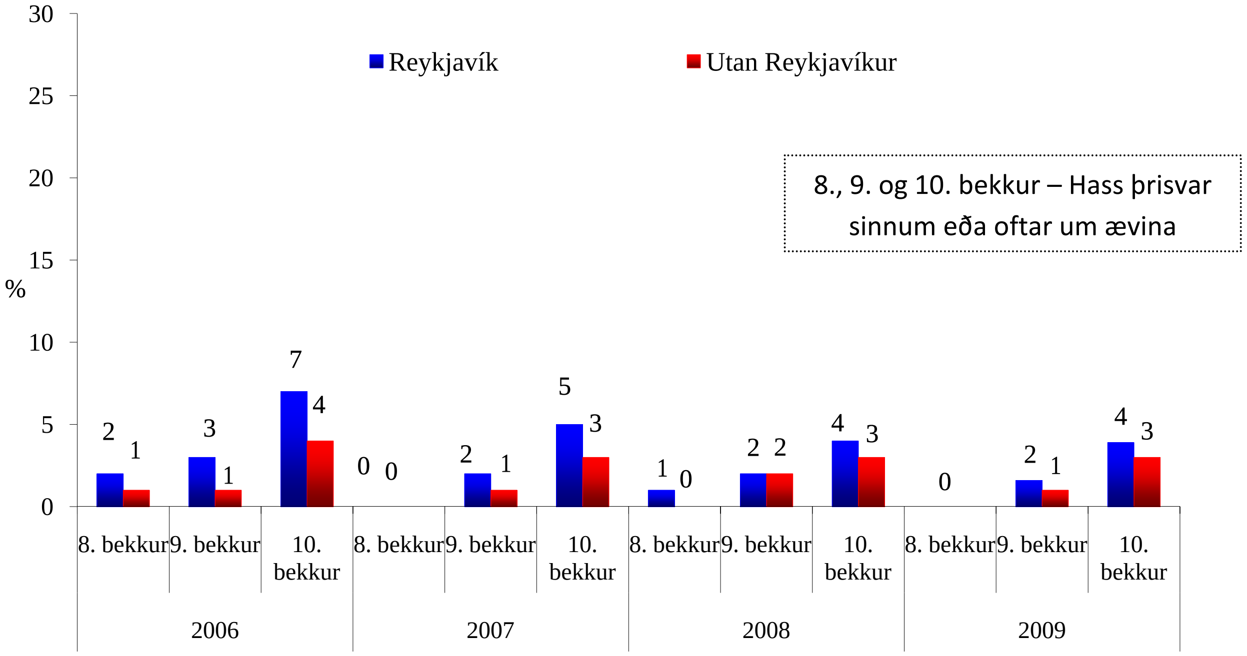

Mynd 23. Hlutfall nemenda í 8., 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass þrisvar sinnum eða oftar um ævina, árin 2006 til 2009.

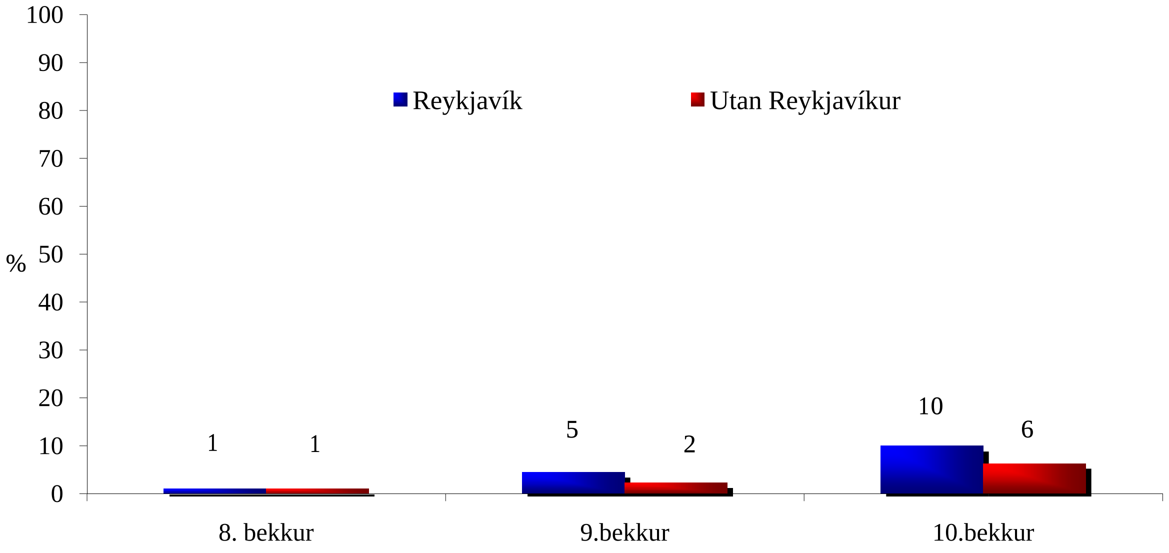

Mynd 24. Hlutfall nemenda í 8., 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað marijúana einu sinni eða oftar um ævina árið 2009.

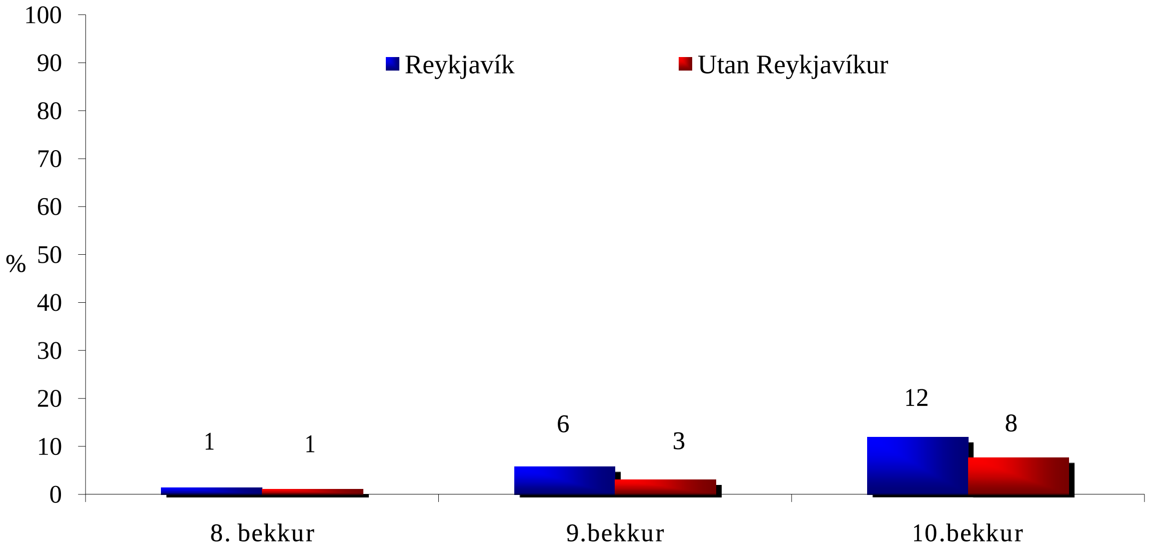

Mynd 25. Hlutfall nemenda í 8., 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað hass <u>eða</u> marijúana einu sinni eða oftar um ævina árið 2009.

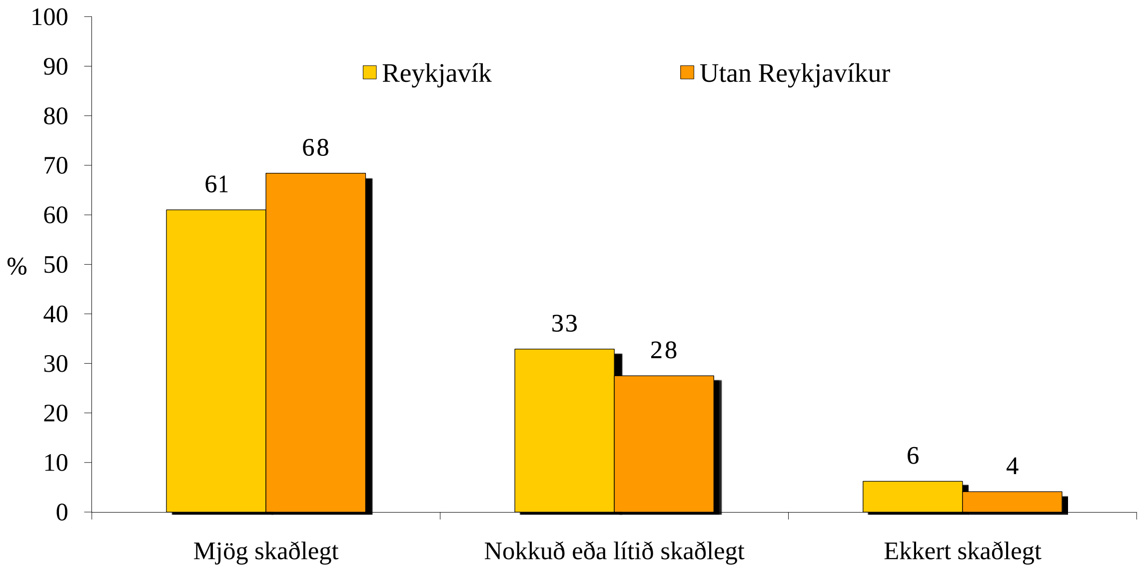

Mynd 26. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur árið 2009 eftir því hversu skaðlegt eða óskaðlegt þeir telja það vera að reykja hass eða marijúana einu sinni í mánuði.

Amfetamínneysla nemenda í 10. bekk árin 1997 til 2009

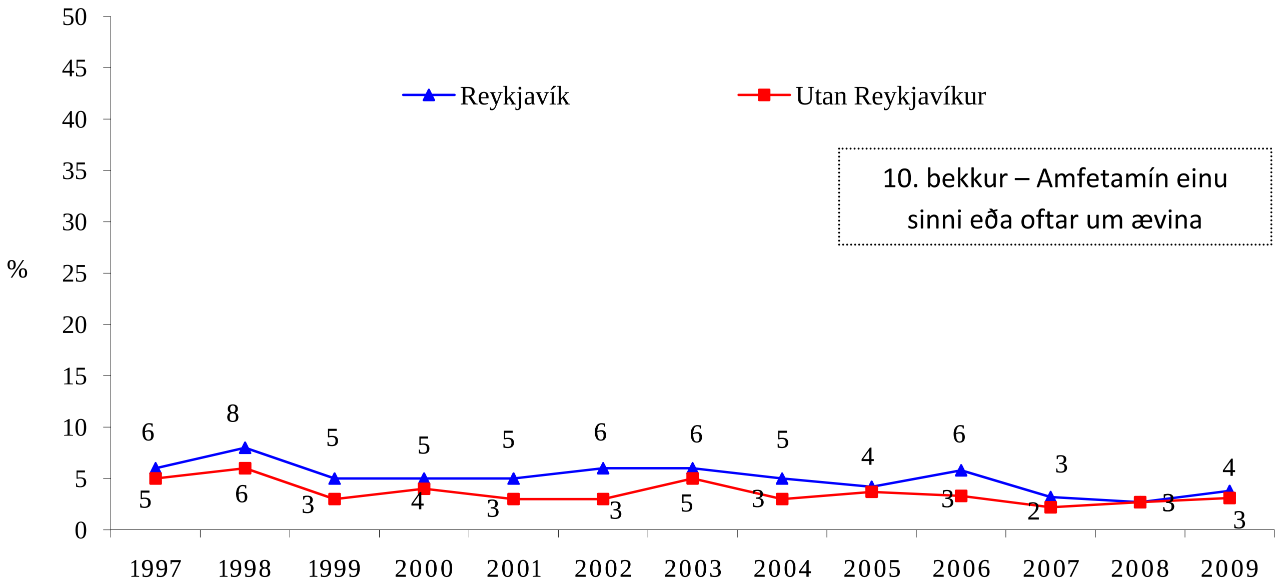

Mynd 27. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað amfetamín einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

E-töfluneysla nemenda í 10. bekk árin 1997 til 2009

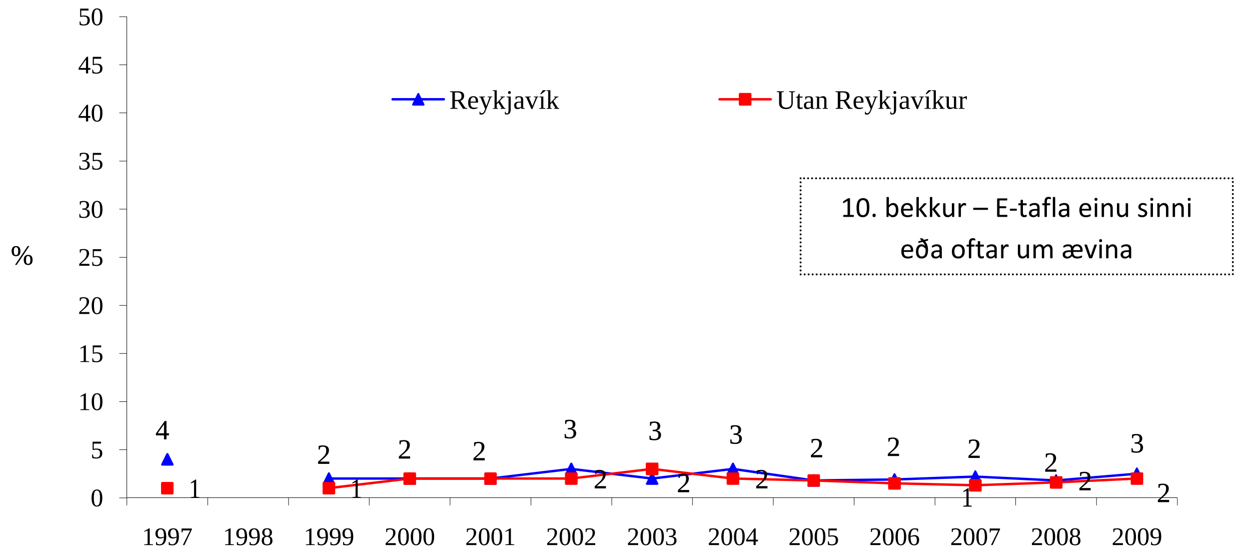

Mynd 28. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa notað e-töflu einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

Sniff nemenda í 10. bekk árin 1997 til 2009

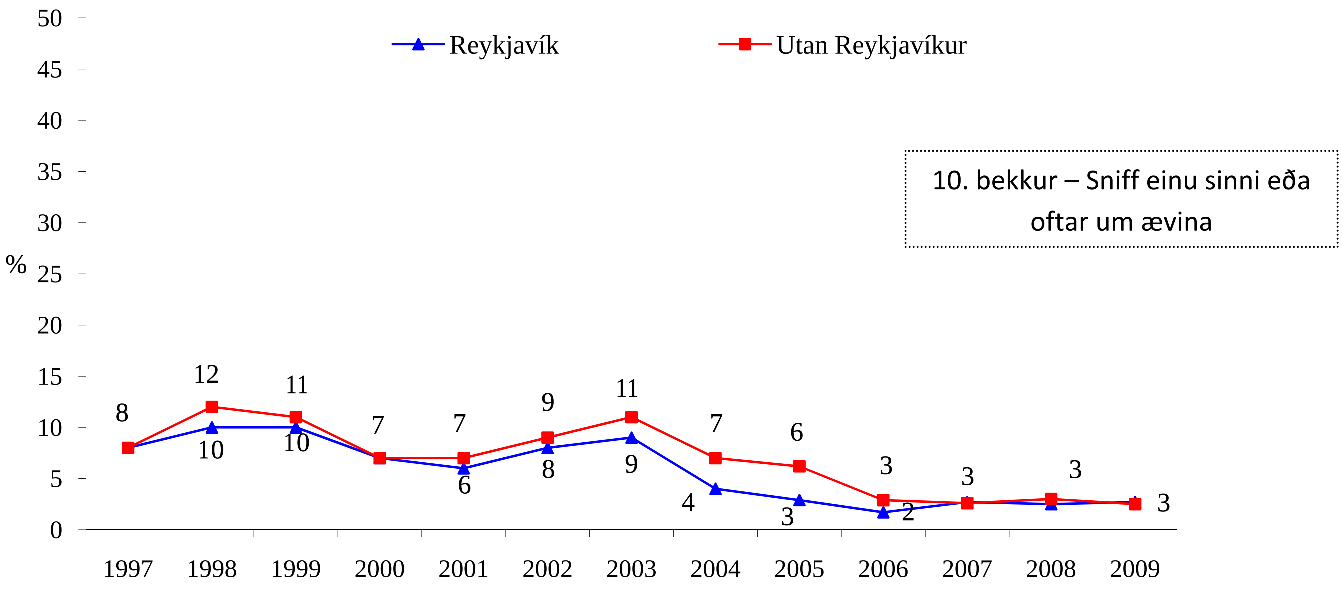

Mynd 29. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa sniffað einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

Hagir og líðan

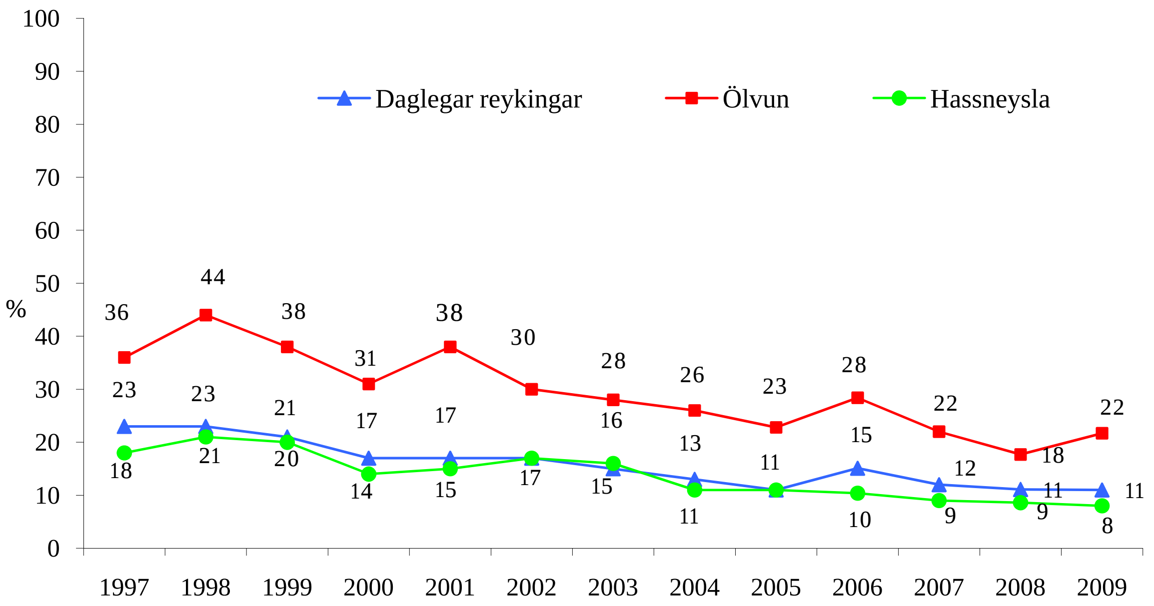

Mynd 30. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík sem reykja daglega, hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar sl. 30 daga og hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, 1997 til 2009.

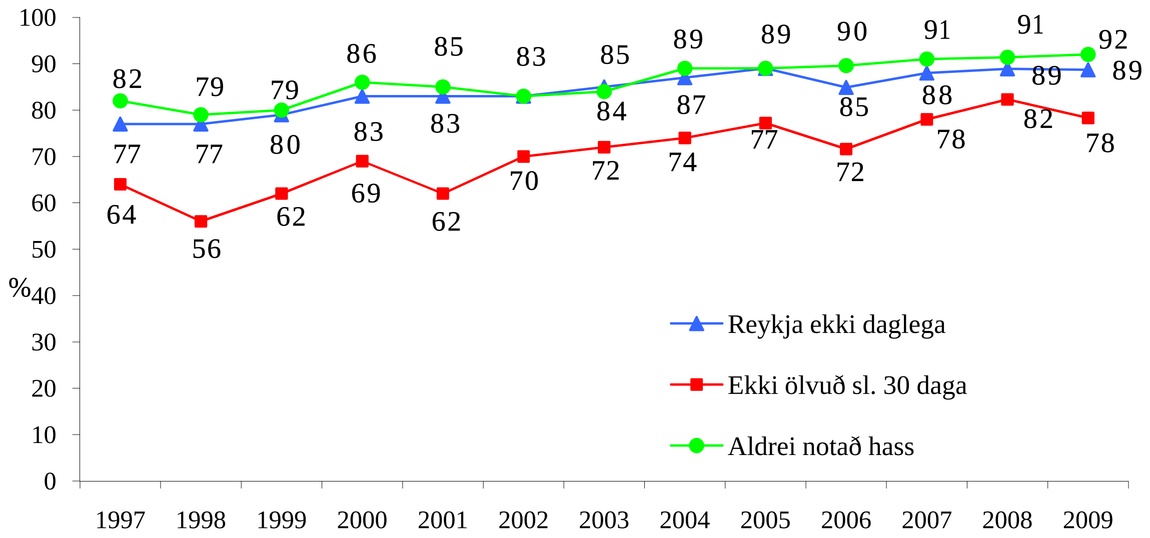

Mynd 31. Hlutfall nemenda í 10. bekk í Reykjavík sem reykja ekki eða minna en eina sígarettu á dag, hafa ekki orðið ölvuð sl. 30 daga og hafa aldrei notað hass, 1997 til 2009.

Samvera foreldra og unglinga

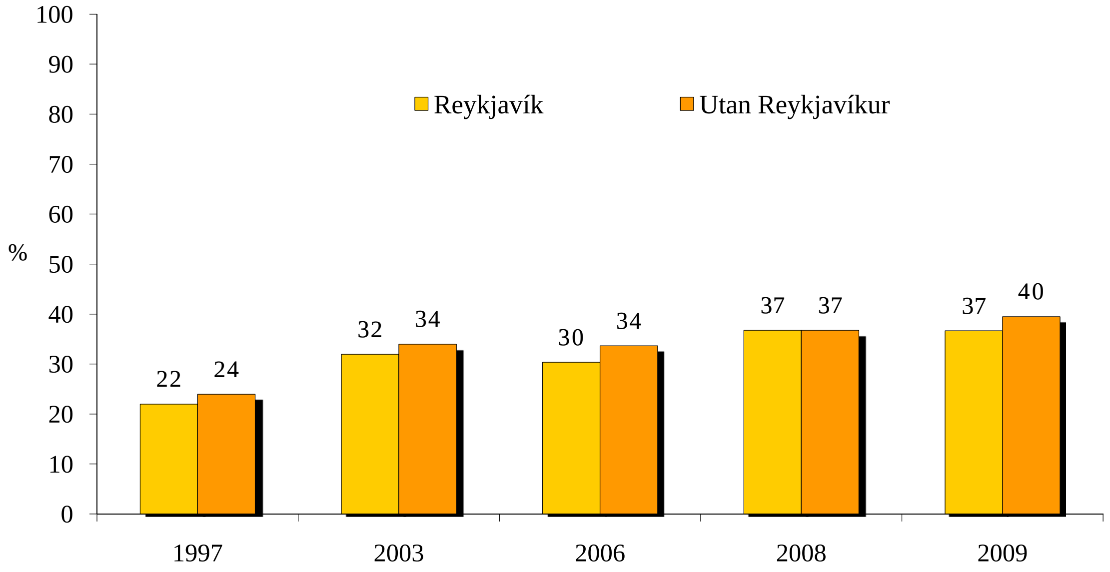

Mynd 32. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf vera með foreldrum sínum utan skólatíma á virkum dögum, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

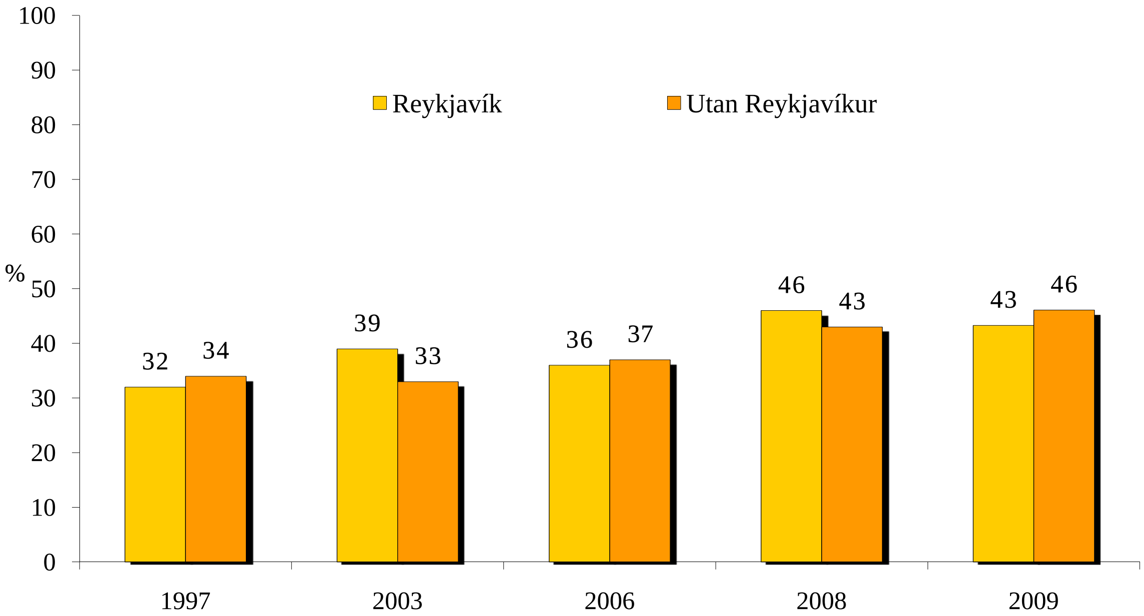

Mynd 33. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf vera með foreldrum sínum um helgar, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

Eftirlit og stuðningur foreldra

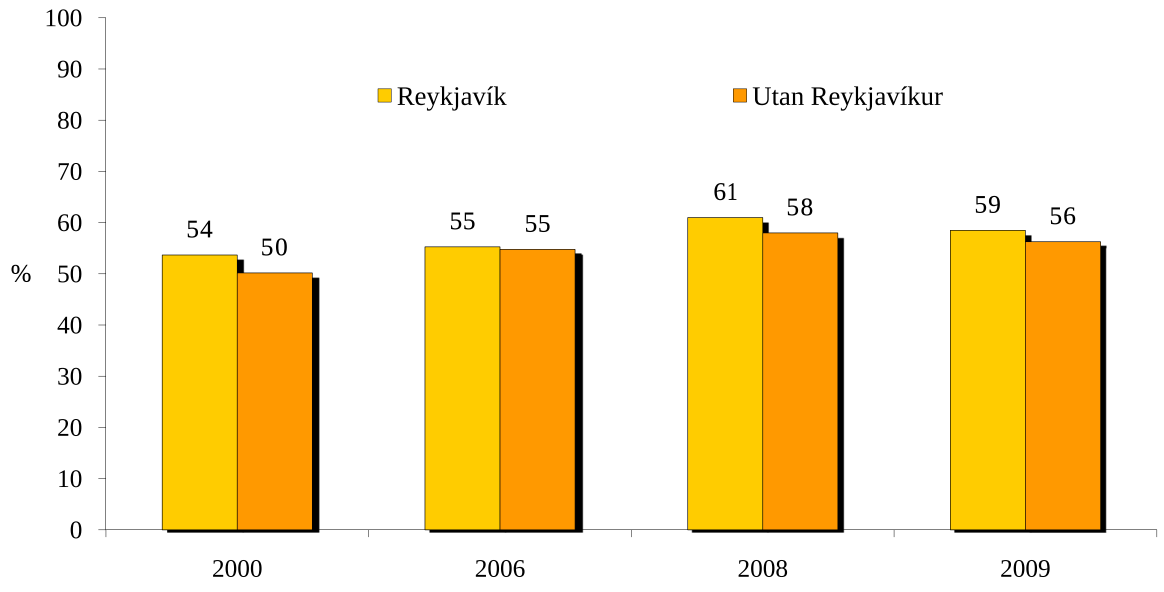

Mynd 34. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að það eigi mjög eða frekar vel um þau að foreldra þeirra setji ákveðnar reglur um hvað þau megi gera utan heimilis, árin 2000, 2006, 2008 og 2009.

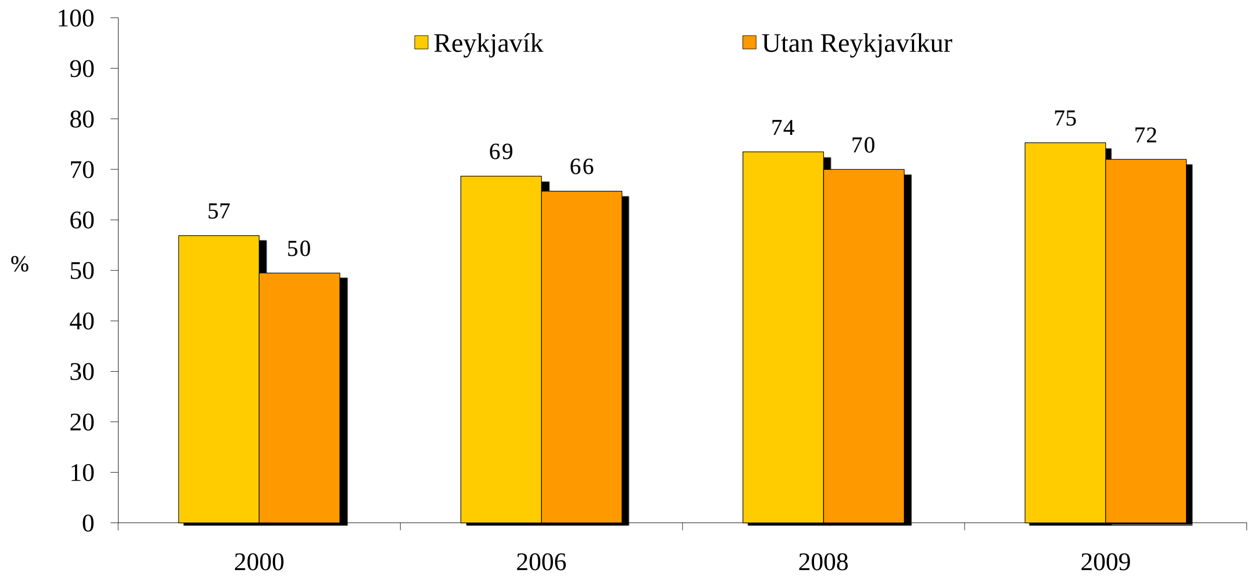

Mynd 35. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að það eigi mjög eða frekar vel um þau að foreldrar þeirra fylgist með því með hverjum þau eru á kvöldin árin 2000, 2006, 2008 og 2009.

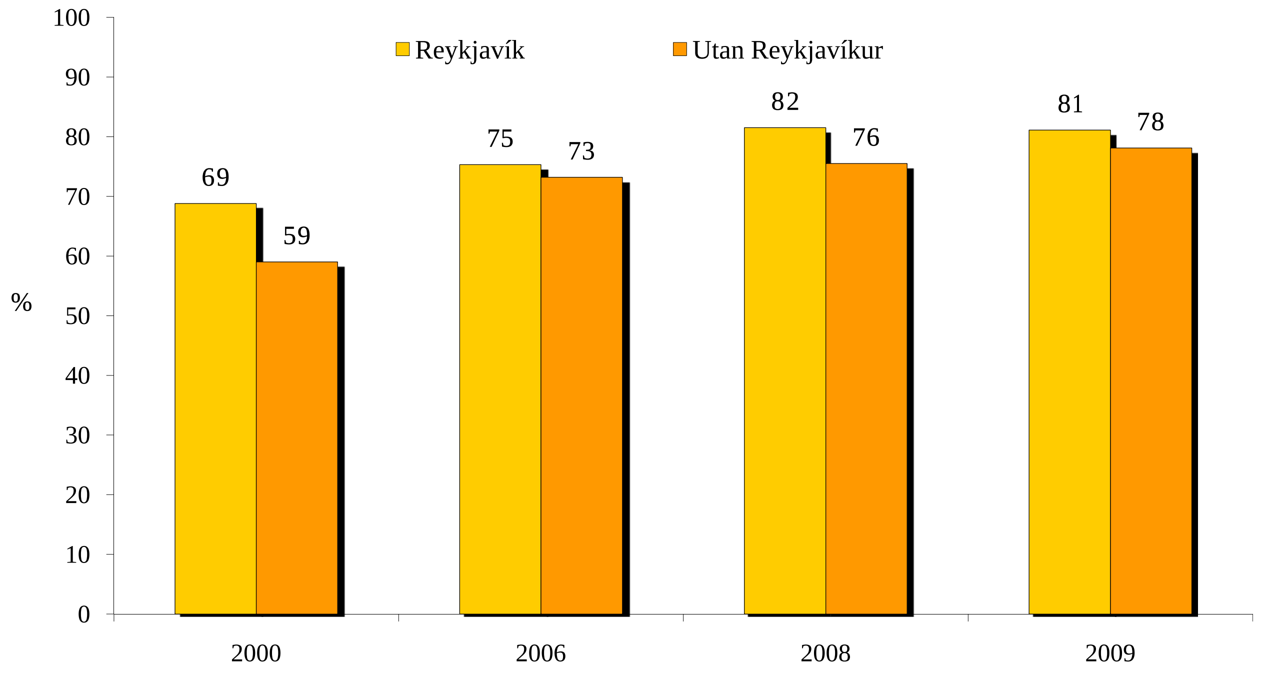

Mynd 36. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að það eigi mjög eða frekar vel um þau að foreldrar þeirra viti hvar þau séu á kvöldin, árin 2000, 2006, 2008 og 2009.

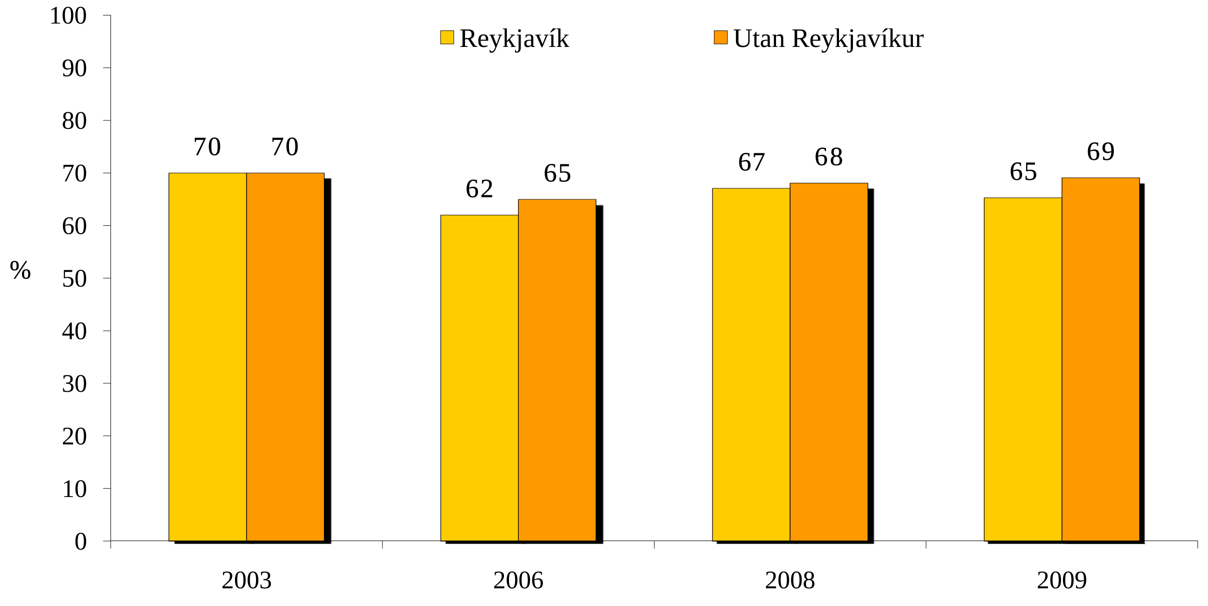

Mynd 37. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk sem segja að foreldrar þeirra viti nær alltaf hvar þau séu á laugardagskvöldum, árin 2003, 2006, 2008 og 2009.

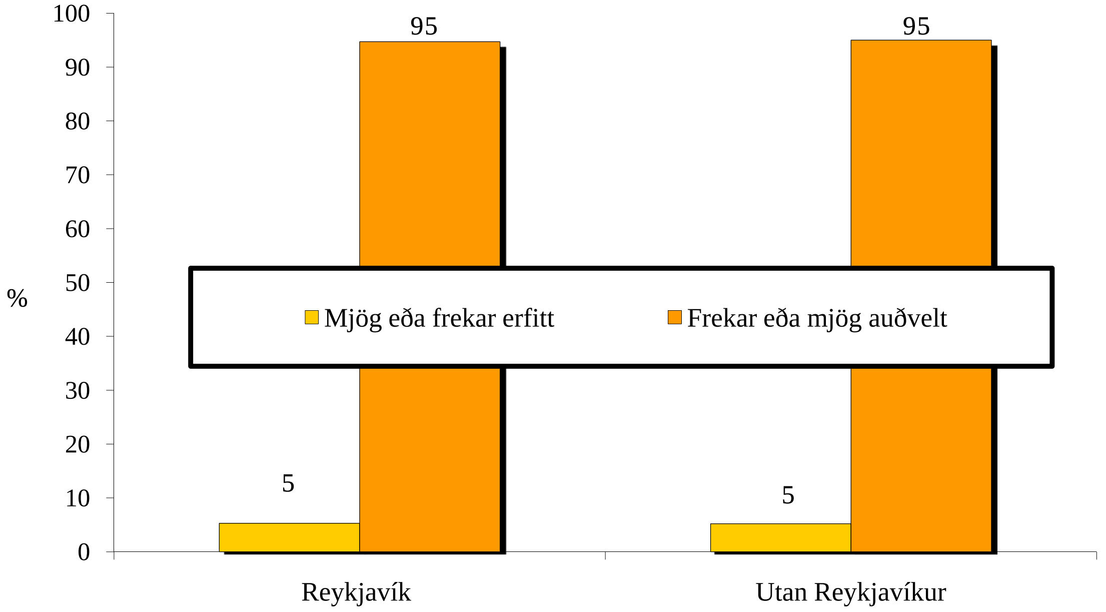

Mynd 38. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk árið 2009 eftir því hversu auðvelt eða erfitt þau telja það vera fyrir sig að fá frá foreldrum sínum: *Umhyggju og hlýju*?

Fjárhagsaðstæður heimilisins

Tafla 4. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem telja foreldra sína stundum eða oft eiga í fjárhagslegum erfiðleikum, árin 2006 og 2009.

Fjárhagsaðstæður:	Reykjavík 2006	Utan Reykjavíkur 2006	Reykjavík 2009	Utan Reykjavíkur 2009
Foreldrar þínir eru illa staddir fjárhagslega	16%	17%	19%	21%
Foreldrar þínir hafa ekki efni á því að reka bíl	4%	3%	6%	4%
Foreldrar þínir hafa varla næga peninga til að borga brýnustu nauðsynjar	6%	4%	5%	5%
Foreldrar þínir hafa ekki ráð á þeirri tómstundastarfsemi sem þú vilt helst stunda	6%	5%	6%	6%

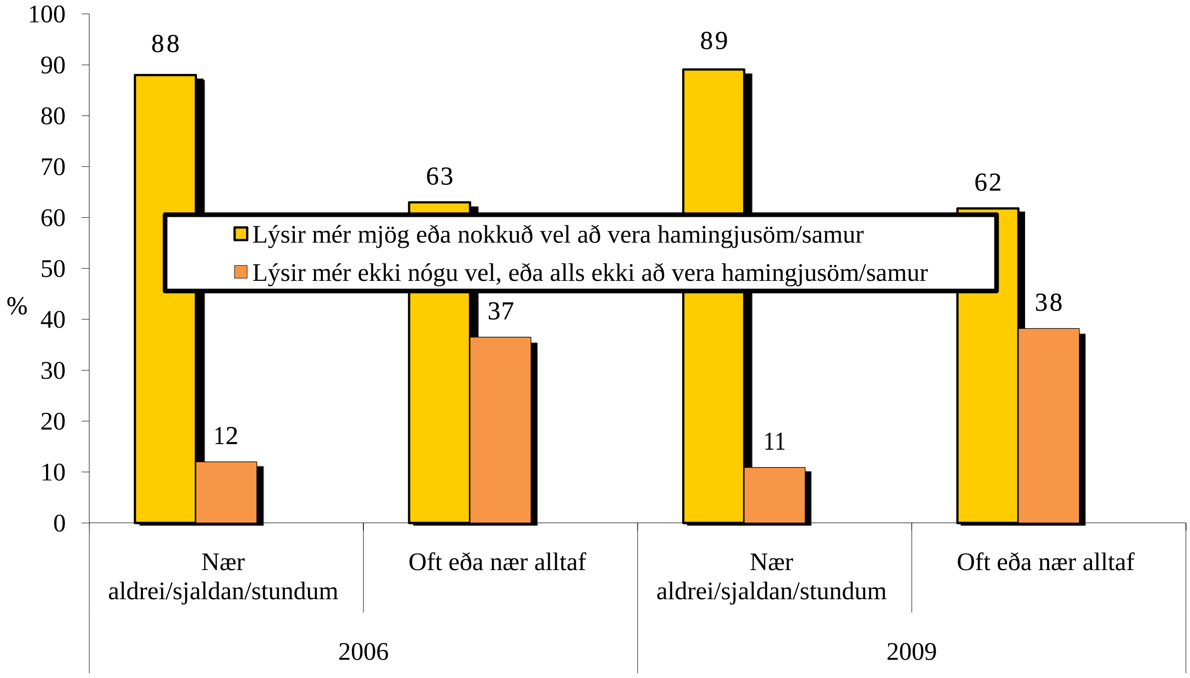

Mynd 39. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 eftir því hvernig þau telja eftirfarandi aðstæður eiga við sig: Foreldrar þínir eru illa staddir fjárhagslega. Greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur.**

Skýring: Af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem telja foreldra sína nær aldrei/sjaldan eða stundum illa stadda fjárhagslega, þá telja um 11% þeirra það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur. Til samanburðar má sjá þá nemendur í 9. og 10. bekk sem telja foreldra sína oft eða nær alltaf illa stadda fjárhagslega, en þar telja um 38% þeirra það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur.

*Mikilvægt er að taka fram að myndir 39 - 42 lýsa tengslum en ekki hlutfallslegum fjölda einstaklinga af heildarhópnum. Mun færri einstaklingar eru í hópnum ***oft eða nær alltaf*** en hópnum ***nær aldrei/sjaldan eða stundum.***

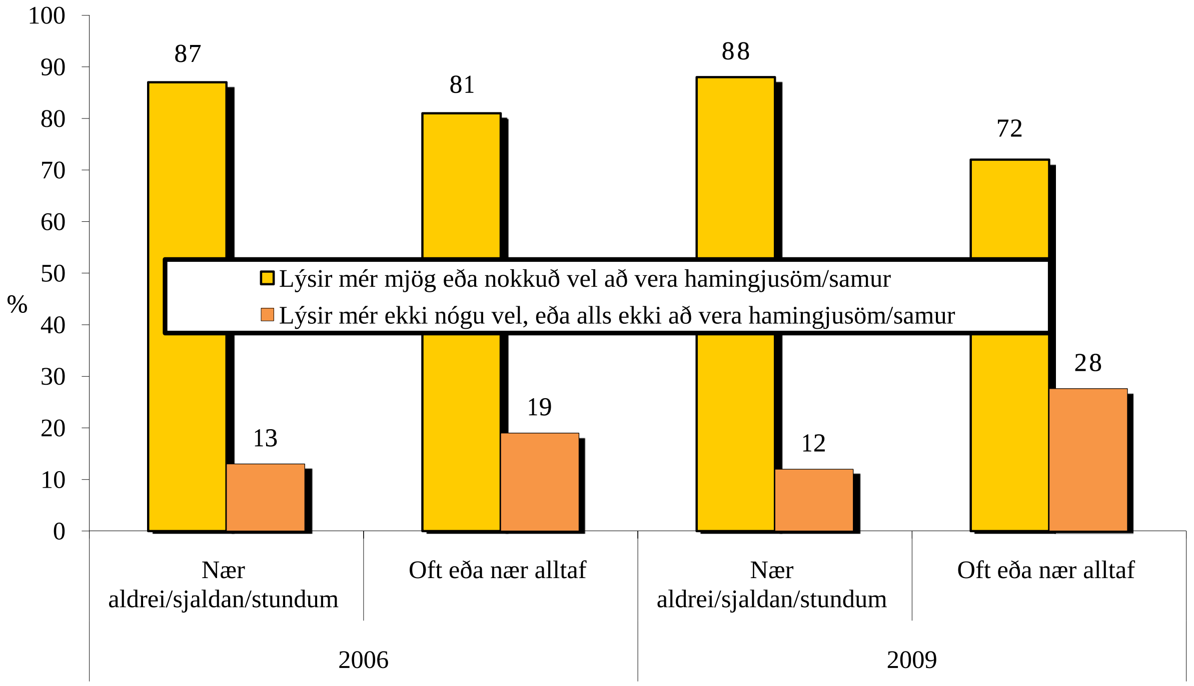

Mynd 40. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 eftir því hvernig þeir telja eftirfarandi aðstæður eiga við um sig: Foreldrar þínir hafa ekki efni á að eiga og reka bíl. Greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur.*

Skýring: Af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem telja foreldra sína nær aldrei/sjaldan eða stundum ekki hafa efni á því að eiga og reka bíl, þá telja um 12% þeirra það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur. Til samanburðar má sjá þá nemendur í 9. og 10. bekk sem telja foreldra sína oft eða nær alltaf, ekki hafa efni á því að eiga og reka bíl. Um 28% þeirra telja það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur.

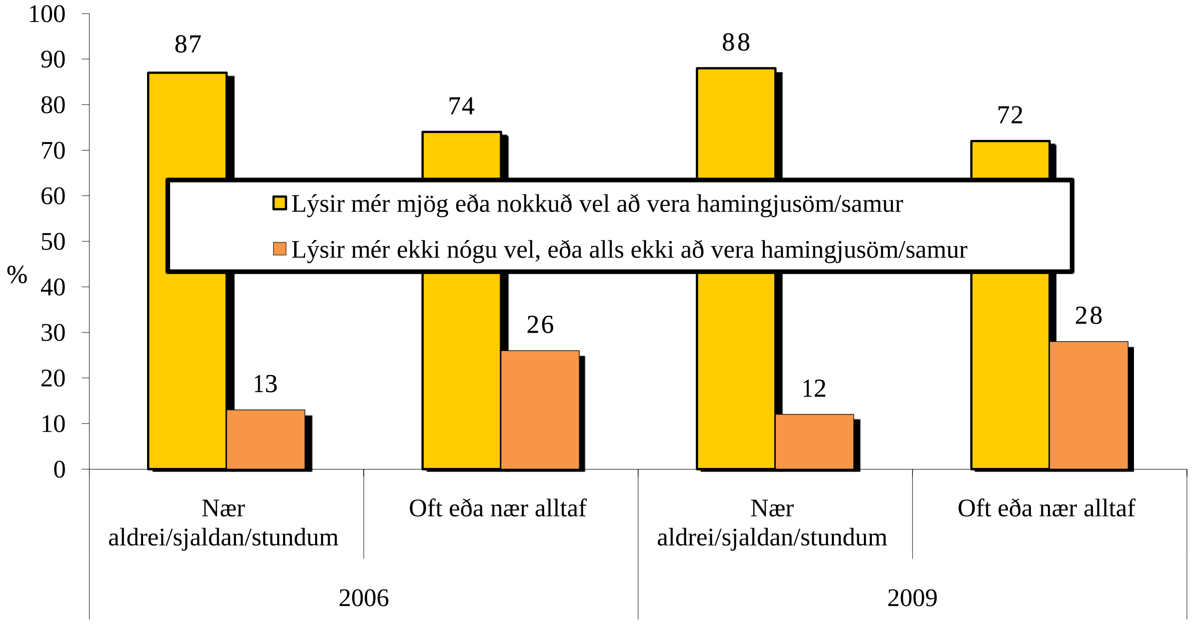

Mynd 41. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 eftir því hvernig þeir telja eftirfarandi aðstæður eiga við um sig: Foreldrar þínir hafa varla næga peninga til að borga brýnustu nauðsynjar (t.d. mat, húsnæði, síma). Greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur*.

Skýring: Af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem telja foreldra sína nær aldrei/sjaldan eða stundum varla hafa næga peninga til að borga brýnustu nauðsynjar, þá telja um 12% þeirra það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur. Til samanburðar má sjá, að af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í sem telja foreldra sína oft eða nær alltaf, varla hafa næga peninga til að borga brýnustu nauðsynjar, þá telja um 28% þeirra það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur.

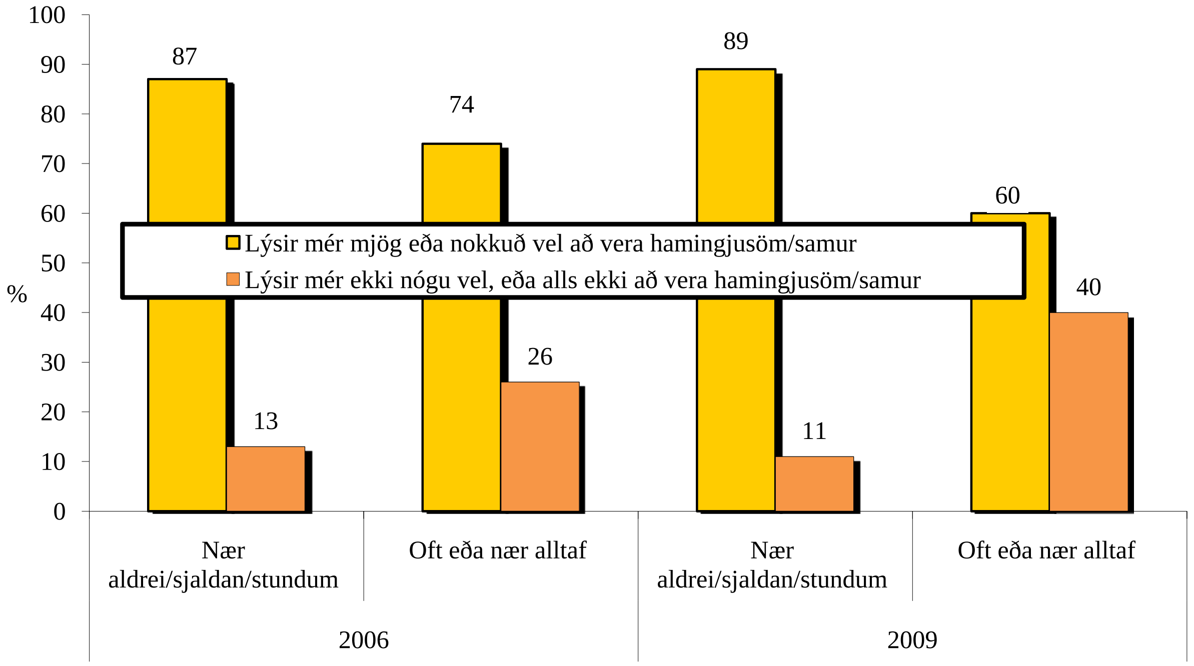

Mynd 42. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík árin 2006 og 2009 sem telja foreldra sína ekki hafa ráð á þeirri tómstundastarfsemi sem þú vilt helst stunda (t.d. ástundun tónlistar eða íþrótta), greint eftir fullyrðingunni: *Ég er hamingjusöm/samur.*

Skýring: Af þeim nemendum í 9. og 10. bekk í Reykjavík árið 2009 sem telja foreldra sína nær aldrei/sjaldan eða stundum, ekki hafa ráð á þeirri tómstundastarfsemi sem þeir vilja helst stunda, þá telja um 11% þeirra það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur. Til samanburðar má sjá þá nemendur í 9. og 10. bekk sem telja foreldra sína oft eða nær alltaf, ekki hafa ráð á þeirri tómstundastarfsemi sem þeir vilja helst stunda. Um 40% þeirra telja það ekki lýsa sér nógu vel, eða alls ekki að vera hamingjusöm/samur.

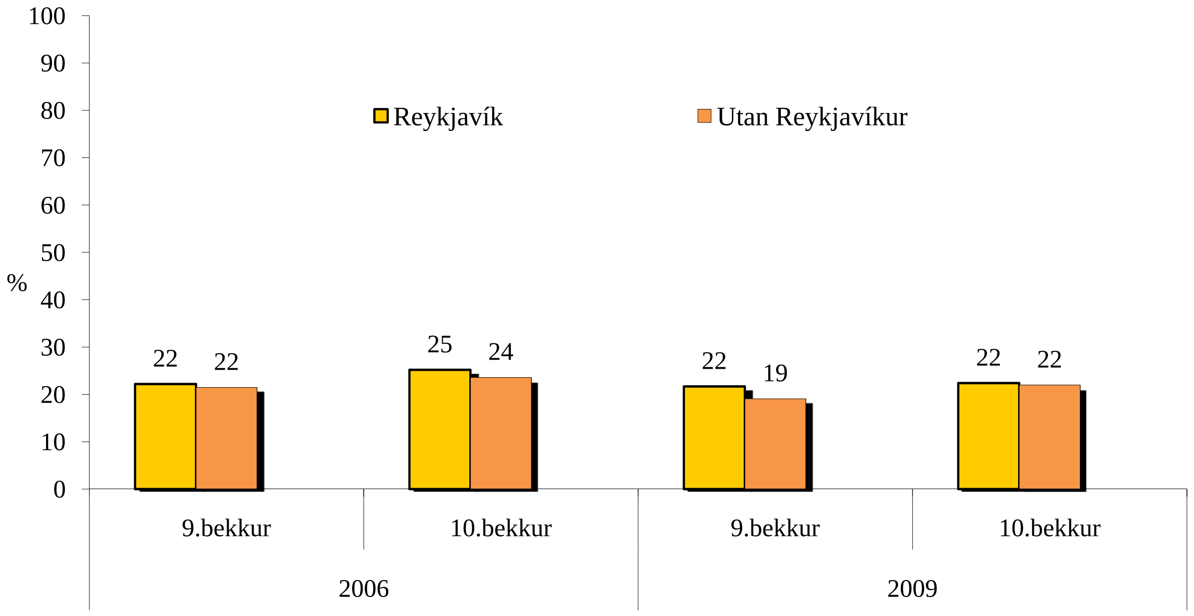

Mynd 43. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem hafa einhvern tíma orðið vitni að alvarlegu rifrildi foreldra sinna, samanburður milli áranna 2006 og 2009.

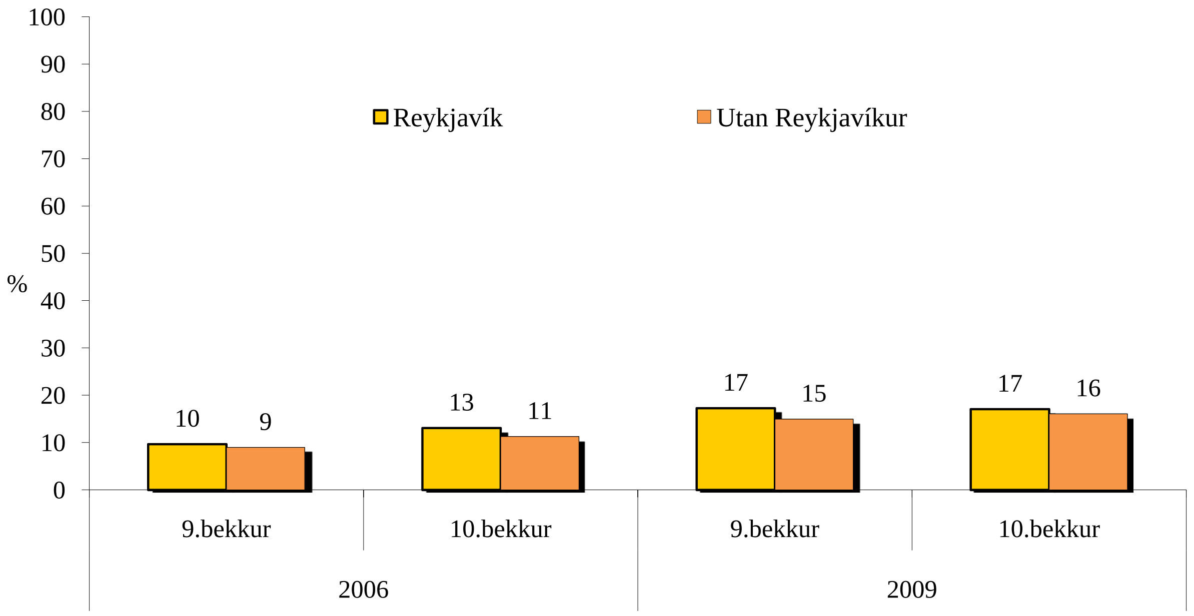

Mynd 44. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem eiga móður eða föður sem misst hafa atvinnu sína, samanburður milli áranna 2006 og 2009.

Útivist

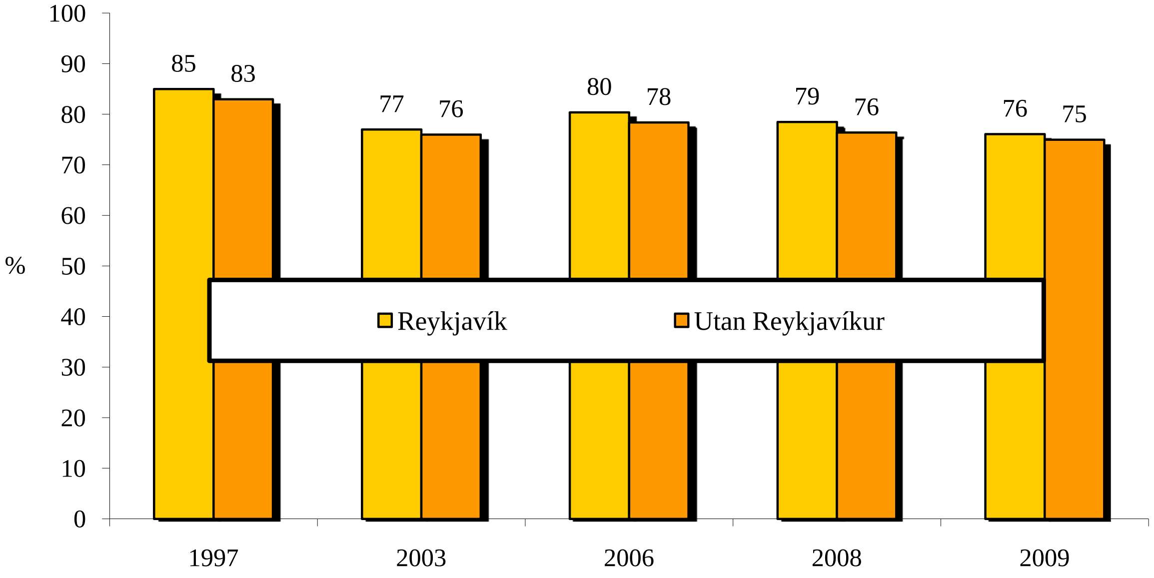

Mynd 45. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem voru úti eftir klukkan tíu að kvöldi, einu sinni eða oftar síðastliðna sjö daga, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

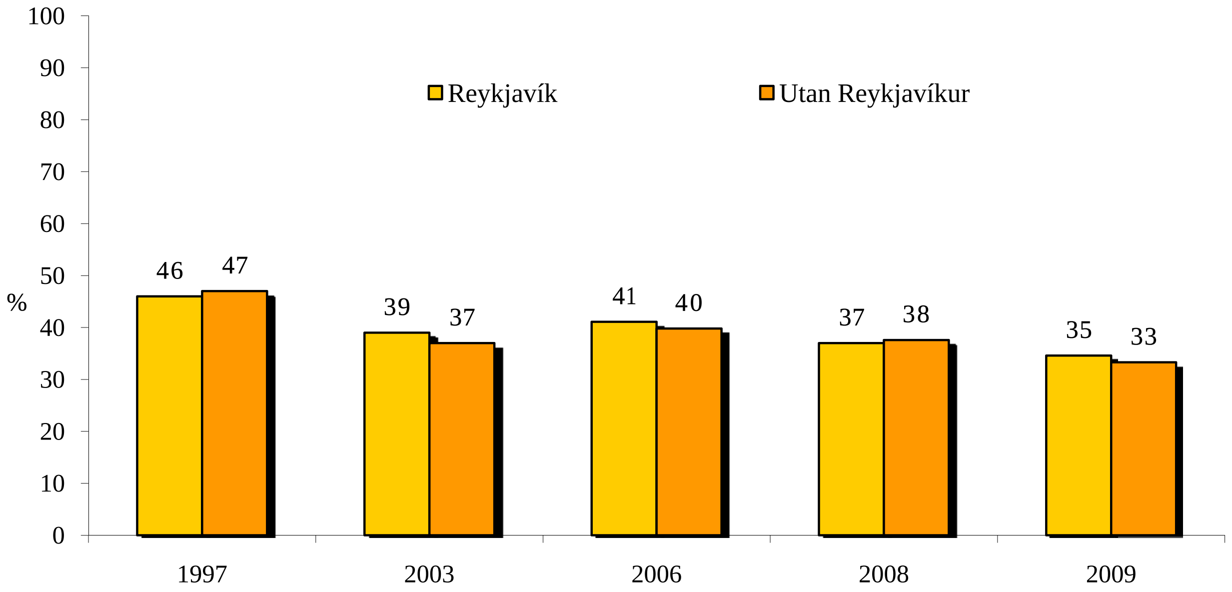

Mynd 46. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og annars staðar á landinu sem voru úti eftir klukkan tíu að kvöldi, þrisvar sinnum eða oftar síðastliðna sjö daga, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

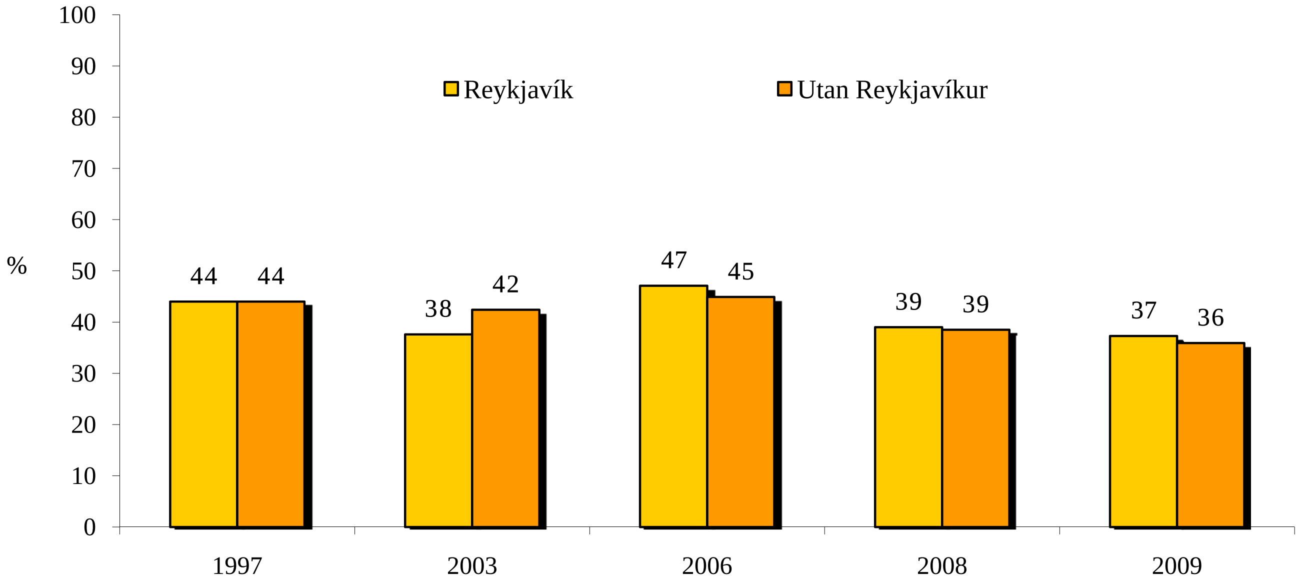

Mynd 47. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem fóru út og komu heim eftir miðnætti einu sinni eða oftar síðastliðna sjö daga, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

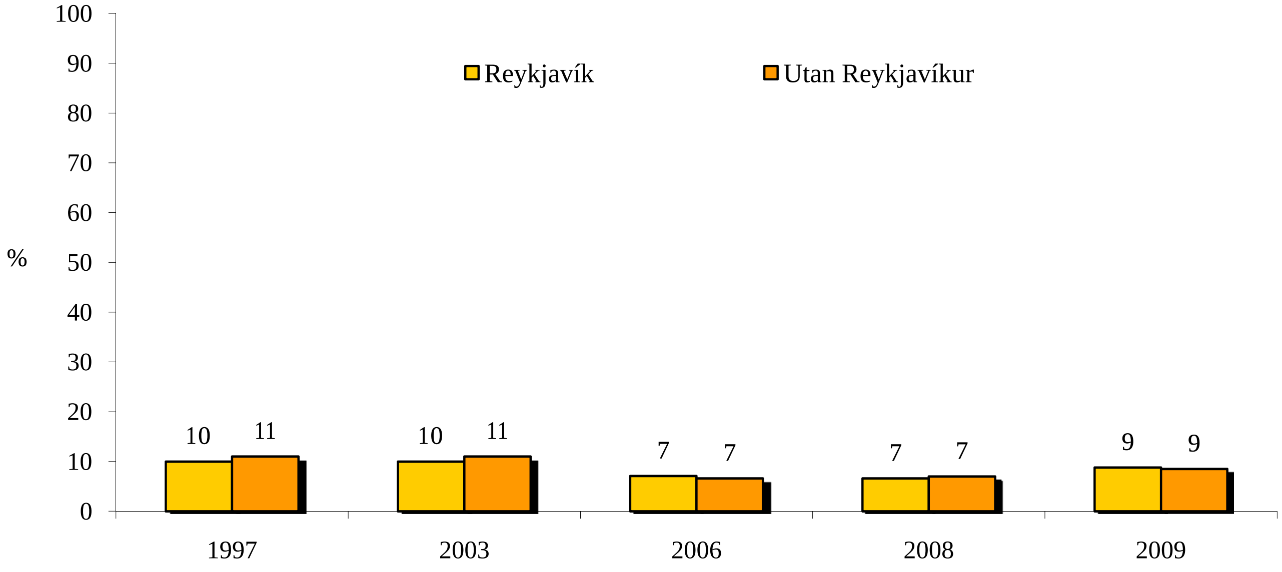

Mynd 48. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segja námið oft eða nær alltaf tilgangslaust, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

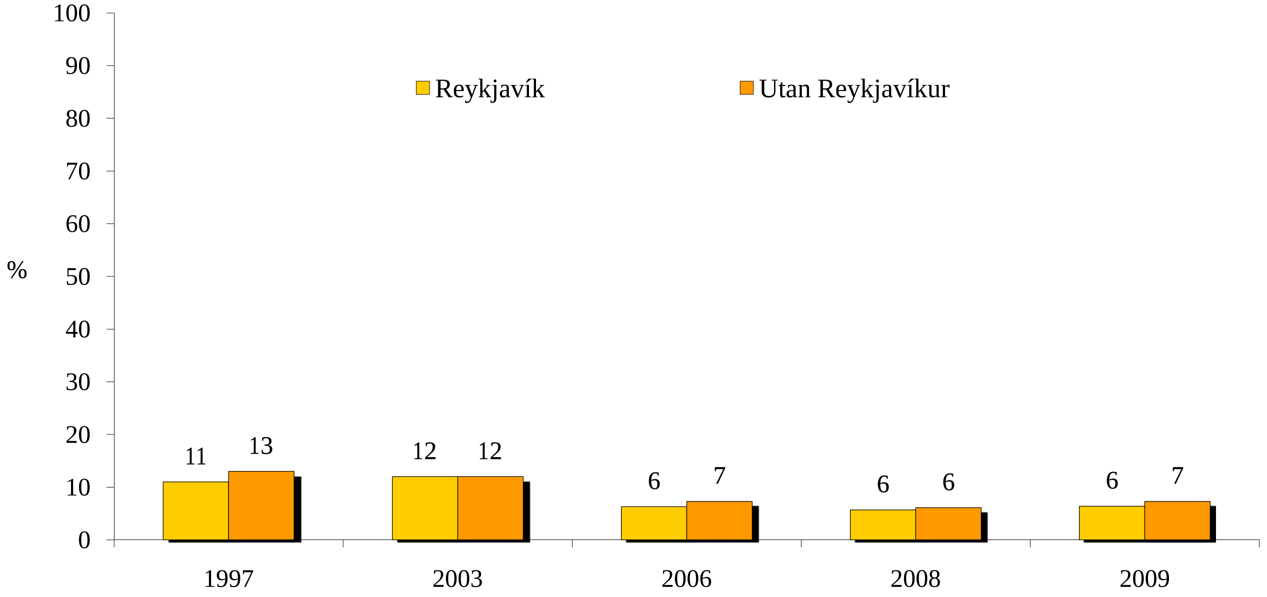

Mynd 49. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf líða illa í skólanum, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

Samskipti við kennara

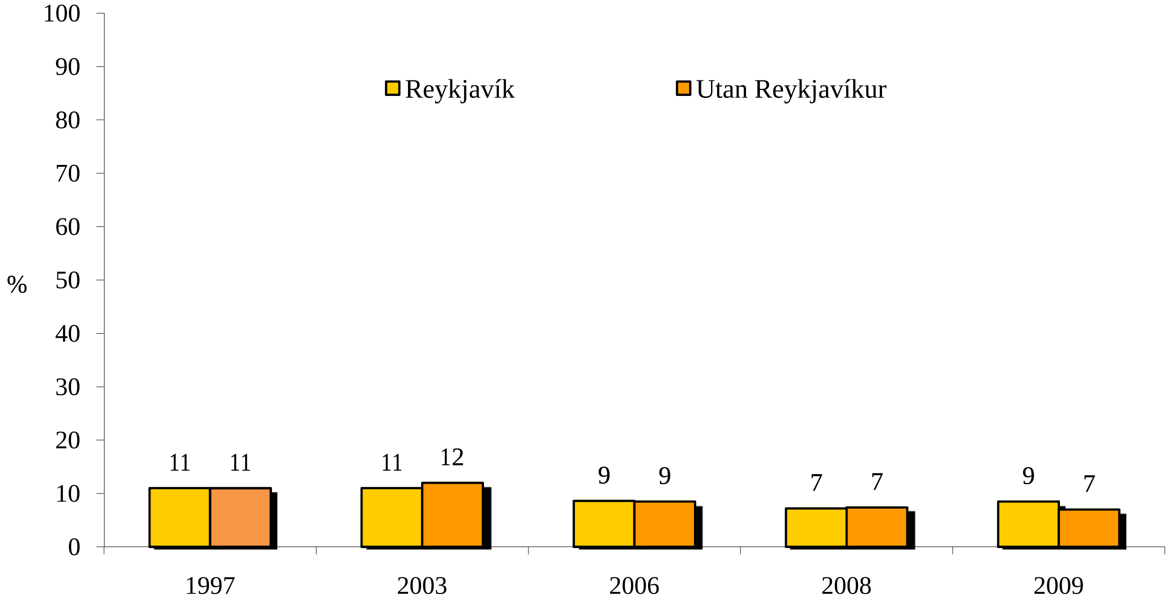

Mynd 50. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast oft eða nær alltaf semja illa við kennarann, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

Nám að loknum grunnskóla

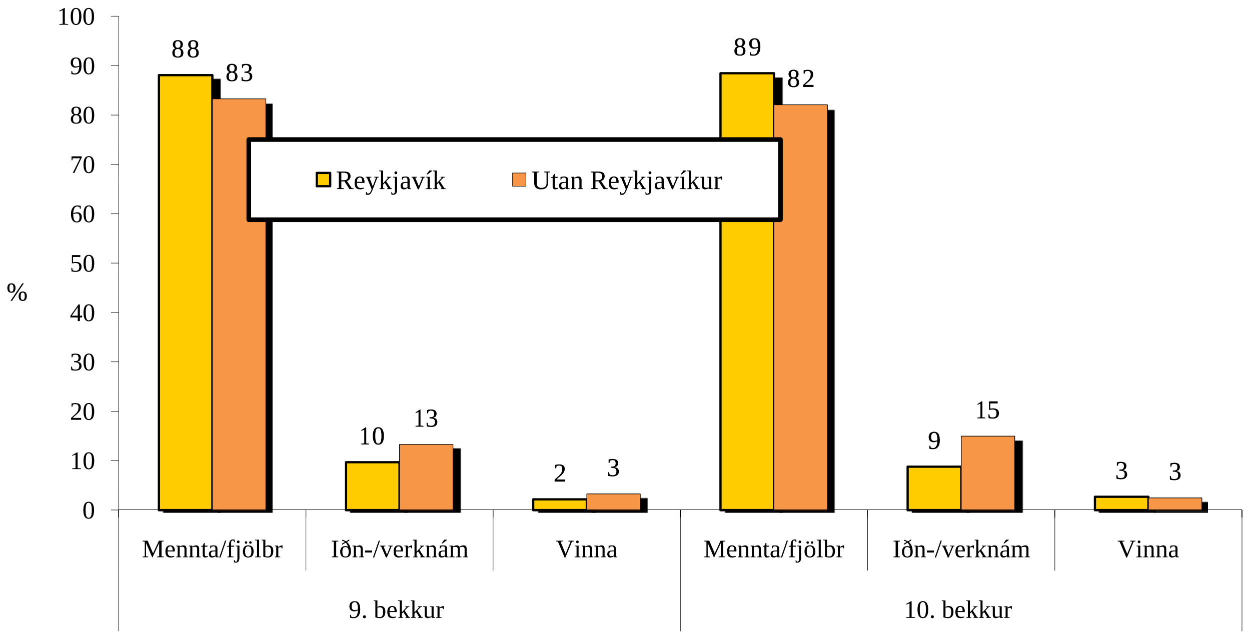

Mynd 51. Hvað finnst þér líklegt að þú gerir að loknu núverandi námi? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, árið 2009.

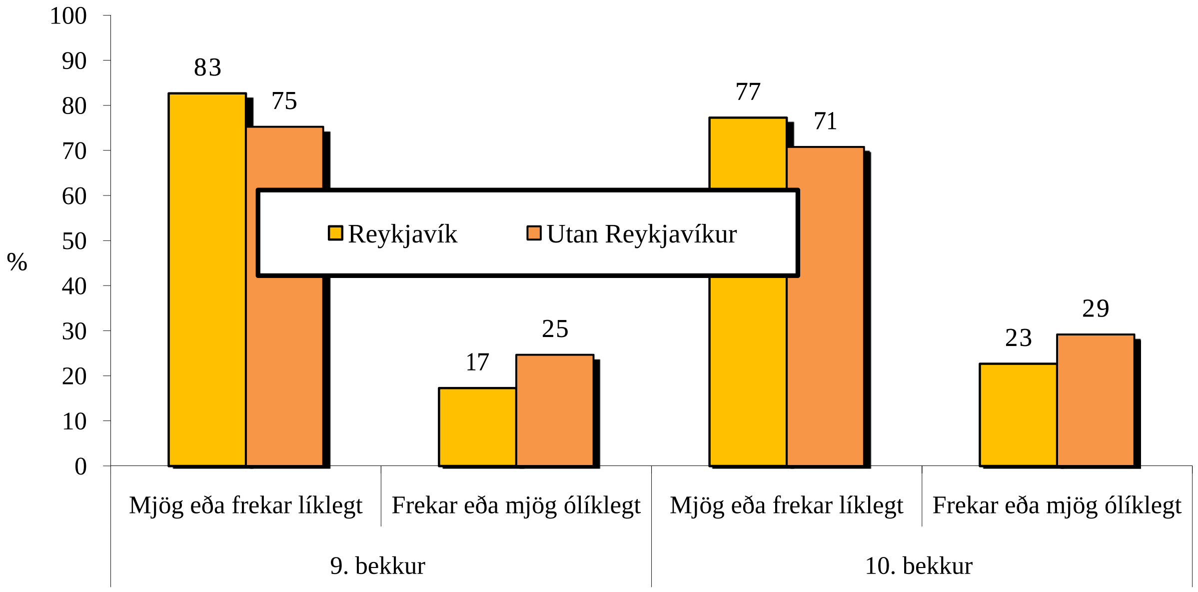

Mynd 52. Hversu líklegt finnst þér að þú farir í nám á háskólastigi? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, árið 2009.

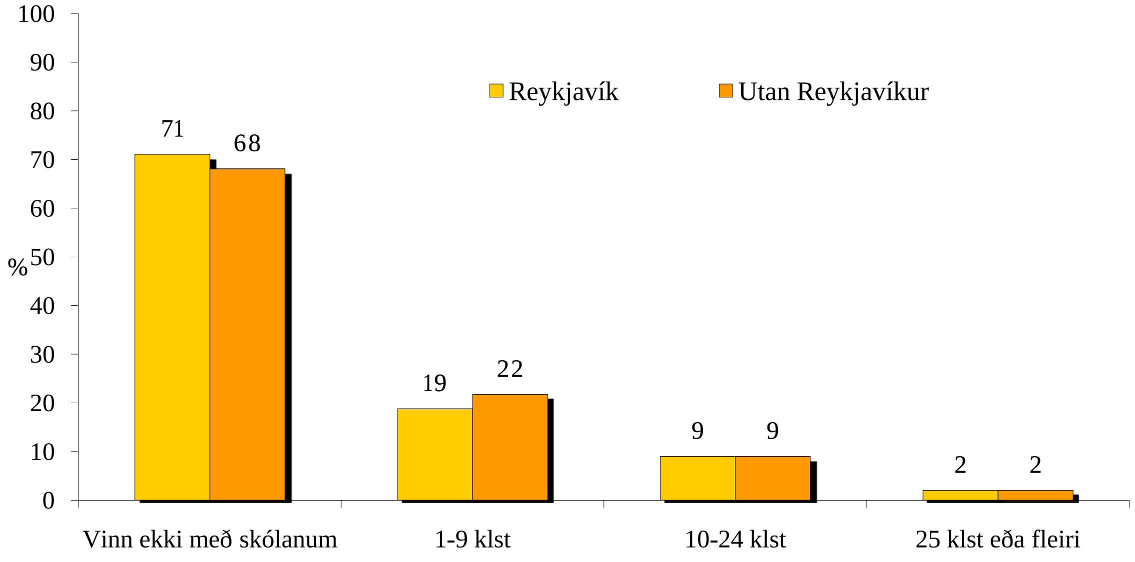

Mynd 53. Hvað vinnur þú marga tíma í launaðri vinnu með skólanum <u>á viku</u>? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, árið 2009.

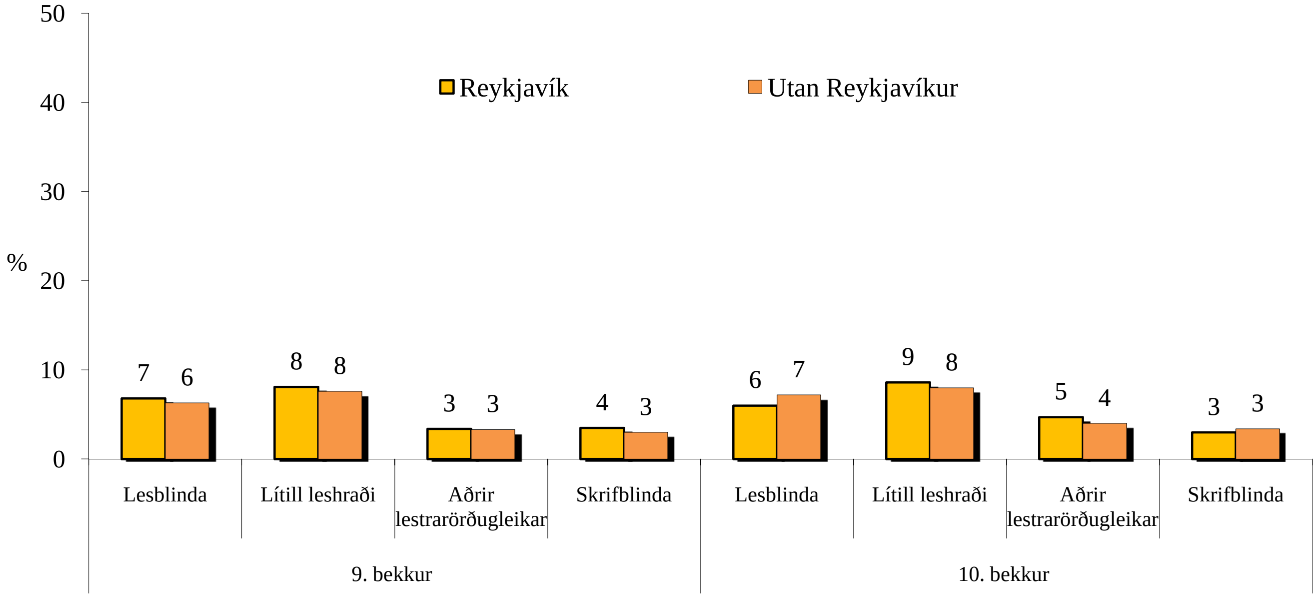

Mynd 54. Hversu mikið, ef nokkuð, hafa eftirfarandi þættir áhrif á frammistöðu þína í námi? Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segja að eftirfarandi þættir hafi *mikil eða mjög mikil áhrif*, árið 2009.

Skipulagt íþrótta og tómstundastarf

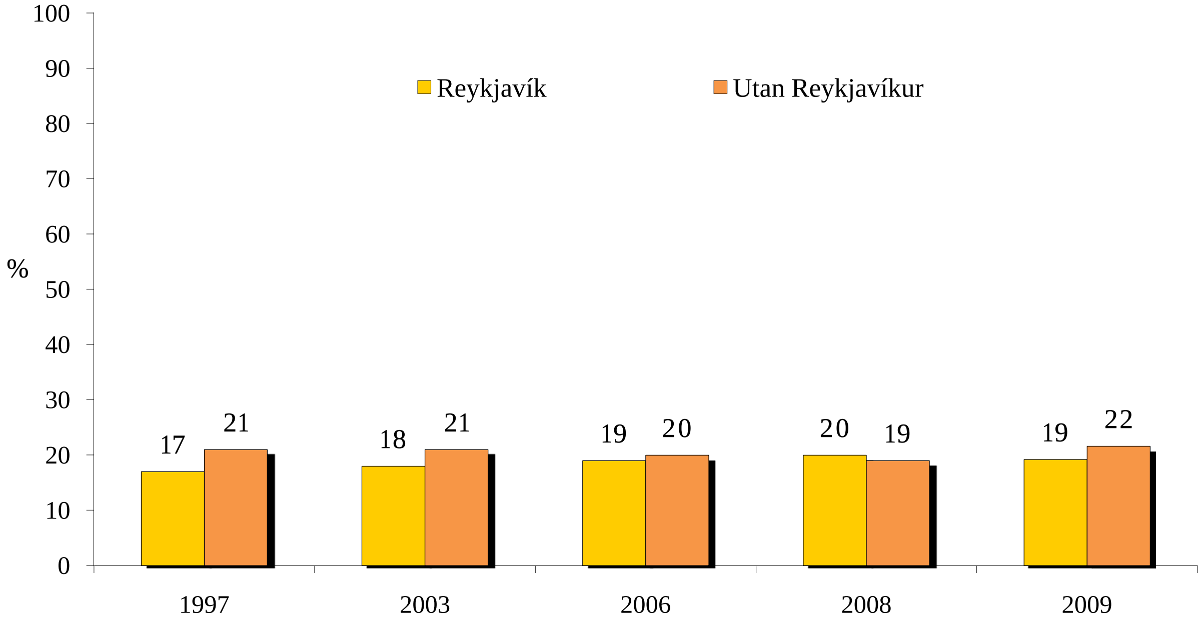

Mynd 55. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur, sem segjast stunda íþróttir (æfa eða keppa) einu sinni til þrisvar sinnum í viku 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

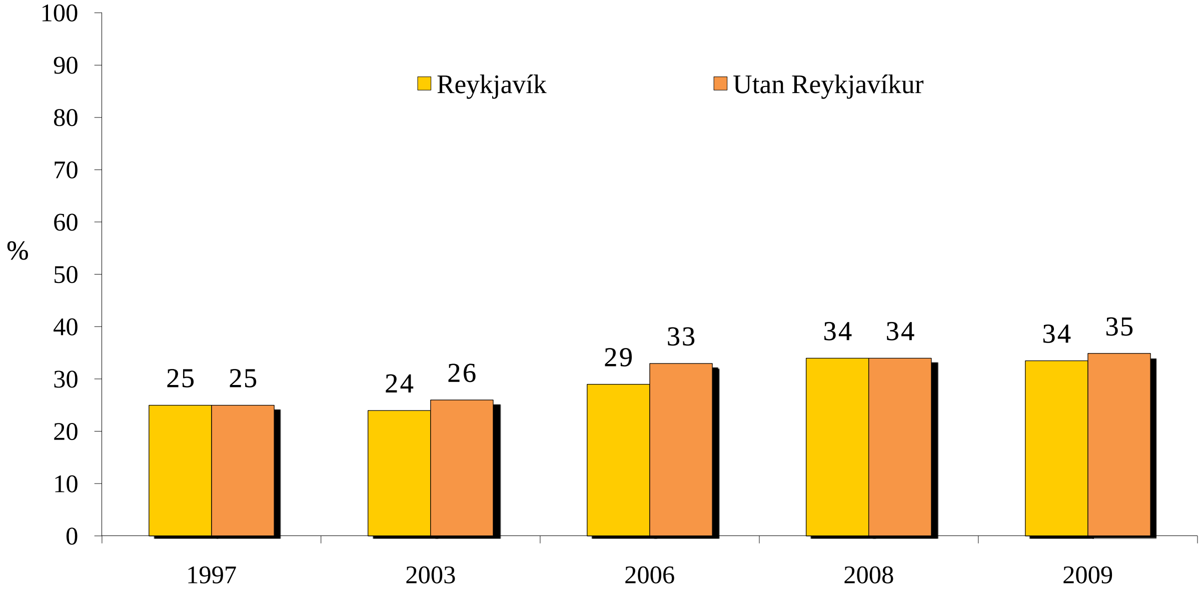

Mynd 56. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast stunda íþróttir (æfa eða keppa) með íþróttafélagi fjórum sinnum í viku eða oftar, árin 1997, 2003, 2006, 2008 og 2009.

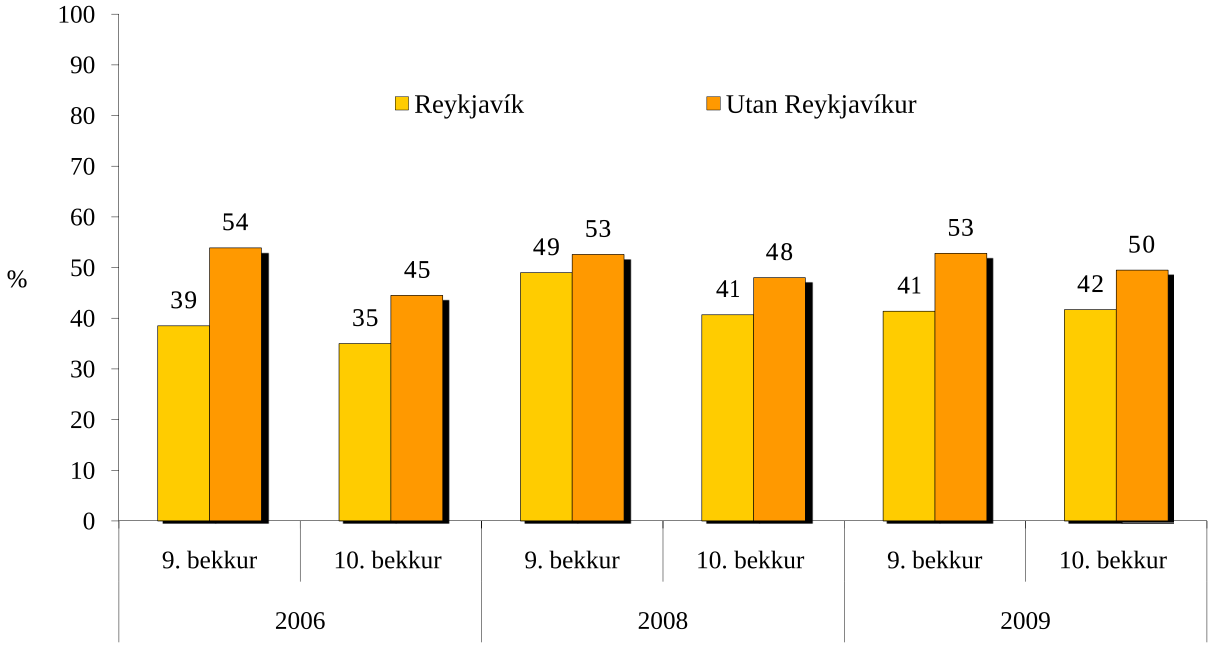

Mynd 57. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur sem segjast taka þátt í skipulögðu félags- eða tómstundastarfi vikulega eða oftar, árin 2006, 2008 og 2009.

Tölvuleikjanotkun

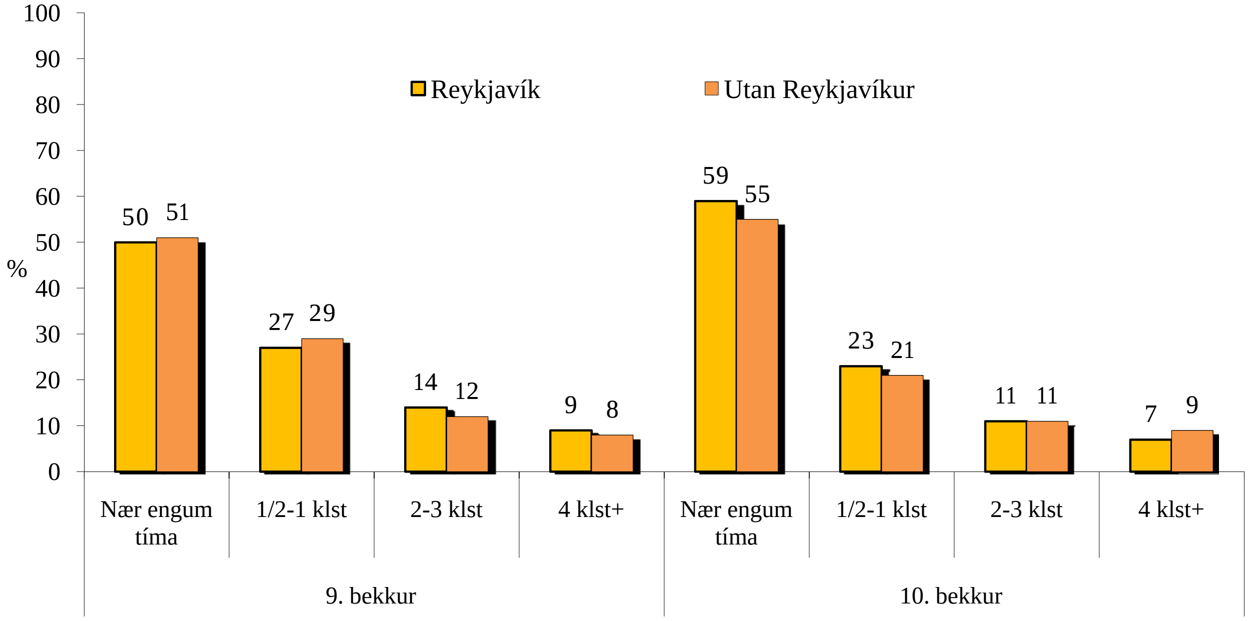

Mynd 58. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur árið 2009 eftir því hversu miklum tíma þau telja sig verja að jafnaði á hverjum degi í eftirtalið: *Spila tölvuleiki á netinu.*

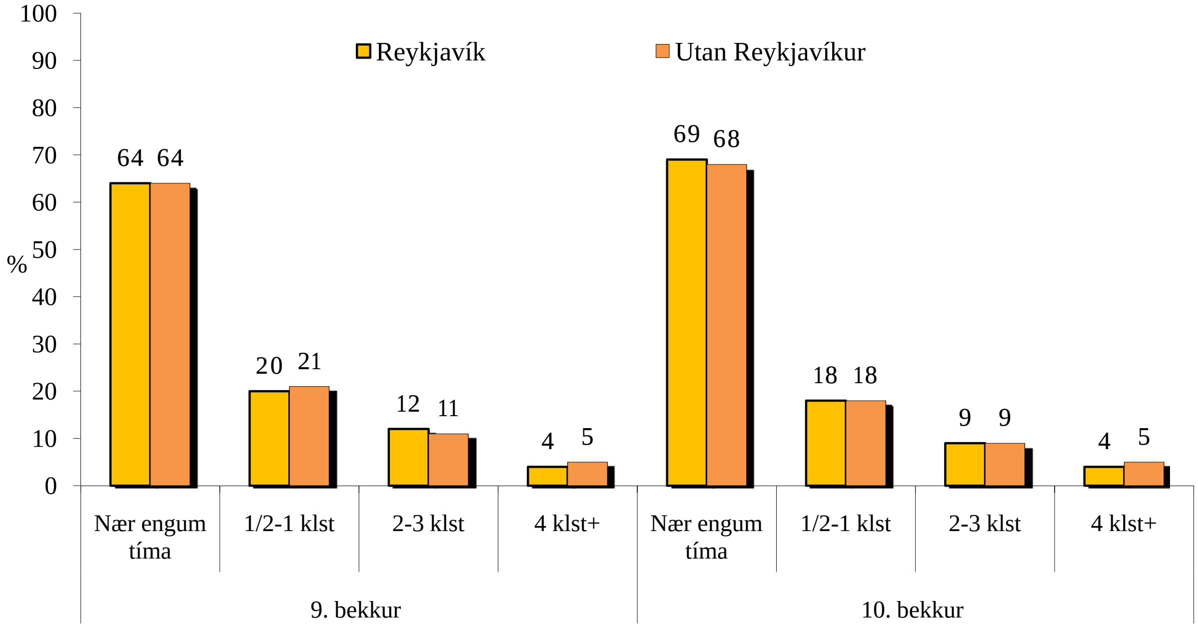

Mynd 59. Hlutfall nemenda í 9. og 10. bekk í Reykjavík og utan Reykjavíkur árið 2009 eftir því hversu miklum tíma þau telja sig verja að jafnaði á hverjum degi í eftirtalið: *Spila tölvuleiki sem eru EKKI á netinu.*

Heimildir

Allegrante, J.P. (2004). Unfit to Learn. *Education Week*, 24, 38-40.

Altermatt E.R. og Pomerantz, E.M. (2005). The implications of having high-achieving versus low-achieving friends: A longitudinal analysis. *Social Development*, *14*, 61-81.

Álfgeir Logi Kristjánsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir (í prentun). The Role of Parental Support, Parental Monitoring, and Time Spent With Parents in Adolescent Academic Achievement in Iceland: A Structural Model of Gender Differences. *Scandinavian Journal of Educational Research*.

Álfgeir Logi Kristjánsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir, Allegrante, J.P., Ásgeir R. Helgason (2008). Social correlates of cigarette smoking among Icelandic adolescents: a population-based cross-sectional study. *BMC Public Health*, 8:86.

Álfgeir Logi Kristjánsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir og Jón Sigfússon (2006). *Ung Fólk 2006. Menntun, menning, tómstundir og íþróttaiðkun ungmenna á Íslandi*. Reykjavík: Rannsóknir & greining.

Álfgeir Logi Kristjánsson, Silja Björk Baldursdóttir, Inga Dóra Sigfúsdóttir og Jón Sigfússon (2005). *Ungt fólk 2004: Menntun, menning, tómstundir, íþróttaiðkun og framtíðarsýn íslenskra ungmenna*. Reykjavík: Menntamálaráðuneytið.

Bachman, J.D., Johnston, L.D. og O'Malley, P.M. (1987). *Monitoring the future.* Ann Arbor: Institute for Social Research.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice-Hall. Uppersaddle River, N.J.

Bowker A., Bukowski W.M., Hymel S. og Sippola L.K. (2000). Coping with daily hassles in the peer group during early adolescence: Variations as a function of peer experience. *Journal of Research in Adolescence*, *10*, 211-243.

Carter, D.S.G., Bennetts, C. og Carter, S.M. (2003). 'We're not sheep': Illuminating the nature of the adolescent peer group in effecting lifestyle choice. *British Journal of Sociology of Education*, 24, 225-241.

Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.

O'Byrne, K.K., Haddock, C.K., Poston, W.S.C. (2002). Parenting Style and Adolescent Smoking. *Journal of Adolescent Health*, 30: 418-425.

Osgood, D.W., Anderson, A.L. (2004). Unstructured Socializing and RAtes of Delinquency. *Criminology*, 42: 519-549.

Osgood, D.W., Wilson, J.K., O´Malley, P.M., Bachman, J.G. og Johnston, L.D. (1996). Routine activities and individual deviant behavior. *American Sociological Review*, 50, 231-243.

Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkley: University of California Press.

Inga Dóra Sigfúsdóttir, Þórólfur Þórlindsson, Álfgeir Logi Kristjánsson, Roe, K., Allegrante, J.P. (2009). Substance Use Prevention for Adolescents: The Icelandic Model. *Health Promotion International*, 24: 16-25.

Jón Gunnar Bernburg, Þórólfur Þórlindsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir (2009). The spreading of suicidal behavior: The contextual effect of community household poverty on adolescent suicidal behavior and the mediating role of suicide suggestion. *Social Science & Medicine*, 68: 380-389.

Paretti-Wetel, P. og Lorente, F.O. (2004). Cannabis use, sport practice and other leisure activities at the end of adolescence. *Drug and Alcohol Dependence*, 73, 251-257.

Piko B.F. og Fitzpatrick K.M. (2004). Substance use, religiosity, and other protective factors among Hungarian adolescents. *Addictive Behaviors*, *29*, 1095-1107.

Rúnar Vilhjálmsson og Þórólfur Þórlindsson (1992). The integrative and physiological effects of sports participation: A study of adolescence. *The Sociological Quarterly*, 33, 637-647.

Sheldon, S.B. og Epstein, J.L. (2005). Involvement Counts: Family and Community Partnerships and Mathematics Achievement. *The Journal of Educational Research*, 98, 196-206.

Sigríður Þóra Eiðsdóttir, Álfgeir Logi Kristjánsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir, Allegrante, J.P. (2008). Trends in physical activity and participation in sports clubs among Icelandic adolescents. *European Journal of Public Health*, 18: 289-293.

Sutherland, E.H. og Cressey, D.R. (1978). *Criminology*. 10. útg. New York: Lippincott.

Þórólfur Þórlindsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir, Jón Gunnar Bernburg og Viðar Halldórsson (1998). *Vímuefnaneysla ungs fólks: Umhverfi og aðstæður*. Reykjavík: Rannsóknarstofnun uppeldis- og menntamála.

Þórólfur Þórlindsson, Jón Gunnar Bernburg. (2006). Peer groups and substance use: Examining the direct and interactive effect of leisure activity. *Adolescence*, 41: 321-339.

Þórólfur Þórlindsson, Þorlákur Karlsson og Inga Dóra Sigfúsdóttir (1994). *Um gildi íþrótta fyrir íslensk ungmenni*. Reykjavík: Rannsóknarstofnun uppeldis- og menntamála.

Þóroddur Bjarnason, Þórólfur Þórlindsson, Inga Dóra Sigfúsdóttir, Welch, M.R. (2005). Familial and Religious Influences on Adolescent Alcohol Use: A Multi-Level Study of Students and School Communities. *Social Forces*, 84: 375-390.

Þórólfur Þórlindsson, Þóroddur Bjarnason, Inga Dóra Sigfúsdóttir (2007). Individual and community processes of social closure: A study of Adolescent Academic Achievement and Alcohol Use. *Acta Sociologica*, 50: 161-178.

Warr, M. (1993). Age, peers and delinquency. *Criminology*, 31, 17-40.